

TÜRKİYE

AB'nin Kirli Elleri

Frontex'in Yunanistan'da Gözaltındaki Göçmenlere
Yönelik Kötü Muameleye İştiraki

HUMAN
RIGHTS
WATCH

AB'nin Kirli Elleri

**Frontex'in Yunanistan'da Gözaltındaki Göçmenlere
Yönelik Kötü Muameleye İştiraki**

Copyright © 2011 Human Rights Watch

All rights reserved.

Printed in the United States of America

ISBN: 1-56432-847-3

Cover design by Rafael Jimenez

Human Rights Watch is dedicated to protecting the human rights of people around the world. We stand with victims and activists to prevent discrimination, to uphold political freedom, to protect people from inhumane conduct in wartime, and to bring offenders to justice. We investigate and expose human rights violations and hold abusers accountable. We challenge governments and those who hold power to end abusive practices and respect international human rights law. We enlist the public and the international community to support the cause of human rights for all.

Human Rights Watch is an international organization with staff in more than 40 countries, and offices in Amsterdam, Beirut, Berlin, Brussels, Chicago, Geneva, Goma, Johannesburg, London, Los Angeles, Moscow, Nairobi, New York, Paris, San Francisco, Tokyo, Toronto, Tunis, Washington DC, and Zurich.

For more information, please visit our website: <http://www.hrw.org>

AB'nin Kirli Elleri

Frontex'in Yunanistan'da Gözaltındaki Göçmenlere Yönelik Kötü Muameleye İştiraki

Özet	1
Temel Tavsiyeler	6
Avrupa Komisyonu, Avrupa Parlamentosu, Avrupa Birliği Konseyi'ne	6
Katılımcı Avrupalı Devletlere	6
Frontex Yönetim Kurulu'na	6
Yunanistan'a	7
Yöntem ve Kapsam	8
I. Arkaplan: Frontex	10
Tarihçe	10
Yasal Yetki	12
Diğer AB Birimleri ile İşbirliği	15
II. Yunanistan'da Koruma Krizleri	18
Bir Krizi Yaratmak	18
RABIT Konuşlanması'na Hazırlık	20
RABIT 2010	22
Yunanistan'a Yönelik Eleştiriler	24
İşkenceyi Önleme Komitesi	24
AB Temel Haklar Ajansı	25
Frontex'in Gözaltındaki İhlalleri Azaltma Girişimleri	26
III. İnsanlıkdışı ve Onur Kırıcı Gözaltı Koşulları	29
Gözaltı Koşulları	29
Fylakio	29
Tycho	32
Feres	33
Soufli	35
Sığınmaya Erişim	36
IV. Frontex'in Yunanistan'daki Yaptırım Rolü	38

Yakalamalar	38
Uyruk Belirleme Görüşmeleri	40

V. Frontex'in Göçmenlerin İnsanlık Dışı ve Onur Kırıcı Muameleye Maruz Kalmasındaki Sorumluluğu	47
Göçmenlerin Bilinen Kötü Gözaltı Koşullarına Nakledilmesi.....	47
Yunanistan'da RONTEx Etkinliğinin Askıya Alınmasının Sonuçları	52

VI. AB Sorumluluklarının Dağılımı	54
Üye Devlet Sorumluluğu	54
Frontex ve Yunan Sorumluluğu.....	54

Tavsiyeler	56
Avrupa Komisyonu, Avrupa Parlamentosu, Avrupa Birliği Konseyi'ne	56
Katılımcı Avrupalı Devletlere	56
Frontex Yönetim Kurulu'na	57
Operasyonların İnsan Hakları Yükümlülüklerine Uygun Olduğuna Güvence Verilmesi	57
Hesap Verebilirlik	57
Risk Analizi	57
İnsan Hakları Eğitimi	58
Yunanistan'a	58
Temel Haklar Ajansı'na	59
Avrupa İltica Destek Ofisi'ne (EASO)	59

Teşekkür	60
-----------------------	-----------

Özet

2 Kasım 2010 ve 2 Mart 2011 arasında Türkiye kara sınırından Yunanistan’a giriş yapan yaklaşık 12.000 göçmen yakalandı ve gözetim altına alındı. Tutuldukları gözetim tesisleri en düşük insan hakları standartlarını karşılamamaktaydı. Muamele mekândan mekâna değişiklik gösterirken, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Yunanistan’daki göçmenlerin gözetiminde genellikle “insanlık dışı ve alçaltıcı muameleye” maruz kaldığına hükmetti.

Aynı Dönemde, Avrupa Birliği (AB) Sınır Güvenliği Birimi, Frontex, Yunanistan’a göçmenlerin Yunanistan’ın aşırı kalabalık göçmen gözetim merkezlerindeki insanlık dışı gözetimlerine destek veren ve katılımcı devletler tarafından sağlanan insan gücünü ve maddi desteği sundu

Bu rapor rahatsız edici bu çelişkilere işaret etmektedir. AİHM göçmenlerin Yunanistan’da gözetim altına transfer edilmesinin, onları yasaklanmış olan kötü muameleye maruz bırakacağına hükmetmesine rağmen, AB’nin bir yürütme ajansı ve AB üyesi devletlerden gelen sınır muhafızları bilinçli olarak bu transferleri kolaylaştırmaktadır.

Bu raporun odağı Frontex’in Yunanistan’daki “RABIT 2010” müdahalesi dönemidir. RABIT (“Acil Sınır Mücadele Gücü”) ile Frontex, Norveç ve AB üye devletlerinin katkısı ile 175 sınır muhafızını Yunan Hükûmeti’nin, Türkiye sınırında yer alan Evros (Meriç) Nehri boyunca Yunanistan’ın kuzey doğu bölgesine gelen göçmen akını ile baş etmesi için gönderildi. AB üye devletleri ve diğer AB üyesi olmayan devletlerin temin ettiği bir havuzdan seçilen “misafir memurlar”, Yunanistan’da, kendi milli üniformalarını giydi ancak ülkelerinin yetkililerinin operasyonel kontrolünde değillerdi.

Frontex misyonunu sadece koordinasyon, araştırma ve gözetim olarak tanımlamaktadır. Ancak katılımcı devletler tarafından temin edilen kamyonetler, otobüsler, devriye arabaları ve bir helikopter gibi ekipmanları gönderen Frontex, RABIT operasyonu sırasında gerçekleşen masrafları da karşıladı. Ayrıca Frontex sürekli olarak insan hakları ihlallerinin kaydedildiği dört gözetim merkezine de yakın mesafede faaliyet gösterdi. RABIT operasyonu sırasında, katılımcı devletlerden gelen konuk görevliler, en az bir Yunanlı görevliyle devriye

gezerek göçmenleri yakalamak ve onları gözaltı merkezlerini idare eden Yunanlı meslektaşlarına transfer etmekle yetkiliydi.

Frontex, Evros (Meriç) bölgesinde Ekim 2010'dan beri bulunmaktadır. RABIT görevi, fazla sayıda göçmenin Yunanistan'a varmasına karşılık bir acil durum önlemi olarak tasarlanmıştı. Başlangıçta RABIT'in 2 Aralık'ta sona ermesi planlanmaktaydı ancak 2 Mart 2011'e kadar uzatıldı ve daha sonra aynı görevleri yürüten daimi Frontex varlığı ile değiştirildi.

Frontex konuşlandırılması sırasında, 21 Ocak 2011'de, AİHM spesifik olarak Frontex'e yönelik olmamakla birlikte, onun Yunanistan'daki rolüyle doğrudan ilgili önemli bir karara vardı. M.S.S. vs Belçika ve Yunanistan davasında, mahkeme Yunan gözaltı uygulamalarının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin, işkence, insanlık dışı ve onur kırıcı muameleyi yasaklayan 3. Maddesini ihlal ettiğine ve Yunanistan'ın iltica sisteminin fonksiyonel olmadığına karar verdi. Mahkeme aynı zamanda Belçika'nın da başvurusu, bir Afgan sığınmacıyı, Yunanistan'a transfer ederek, bilinçli olarak insanlık dışı ve onur kırıcı muameleye maruz bırakması nedeniyle insan haklarına ilişkin yükümlülüklerini ihlal ettiği sonucuna vardı. Mahkeme, Belçika'nın daha öncede aşırı baskı ve acil durumlarda dahi mutlak ve sınırlama kabul etmez olarak kabul ettiği bir hakkı ihlal ettiğini belirtti.

Frontex, Yunanistan'daki RABIT görevi sırasında, göçmenlerin, İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından AİHM'nin kınadığı, insanlık dışı ve onur kırıcı koşullara benzer özelliklere sahip olduğunu bulguladığı Yunanistan'daki gözaltı merkezlerine transferini kolaylaştırdı. İnsan Hakları İzleme Örgütü göçmenlerin, insan hakları hukuku açısından kesin olarak yasaklanmış muameleye maruz kalacaklarını bilerek, uygulamalarına devam eden Frontex'in de aynı şekilde sorumlu olduğuna inanmaktadır.

Bu raporda incelenen dört aylık süreç boyunca, RABIT devriyeleri, sınırı geçerek Yunanistan'a giren göçmenleri düzenli olarak yakaladı ve kimi zaman Frontex tarafından temin edilen otobüslerle, onları gözaltı merkezlerine götürdü. Devriyelerden sonra RABIT gücünün bir parçası olarak konuşlandırılan sınır muhafızları, temsilcilerinin göçmenleri gönderdiği koşulları bilen ya da bilmesi gereken ulusal makamlarına rapor verdi. Buna rağmen hiçbir Avrupalı katılımcı devlet devriyelerin eylemlerinin insanlık dışı muamele yasağını ihlal ettiği endişesini halka açık alanda dile getirmedi ve hiç biri görevden çekilmedi.

2010 yılı Aralık ayında, RABIT konuşlanması sırasında, İnsan Hakları İzleme Örgütü Evros (Meriç) bölgesindeki gözaltı merkezlerini ziyaret etti ve Yunanlı otoriteleri tarafından refakatsiz çocuklar gibi hassas gruptan insanları da içeren göçmenlerin haftalar ya da aylar boyunca insanlık dışı ve onur kırıcı muamele koşullarında tutulduğunu gördü.

Evros Bölgesindeki gözaltı merkezlerinde aşırı kalabalığın, genel bir sorun olduğunu gördük.Tychero (Bıdıklı), Feres (Ferecik) ve Soufli (Sofulu)’de kadınlar erkeklerle aynı hücrelerde tutulmaktaydı. Bizim ziyaret ettiğimiz sırada polis yetkilileri kapasitelerinin 30 olduğunu belirtmesine rağmen, Feres Polis Merkezi’nde 97 kişi gözaltına alınmıştı.

Gözaltındaki 50 yaşında Gürcü bir kadın, “Benim için buranın ne kadar zor ve ne kadar pis olduğunu bilemezsiniz... Bu erkeklerle birlikte olmak yakışık almaz. Geceleri uyuyamıyorum. Sadece döşegin üzerinde oturuyorum” dedi.

Aksine Fylakio’da yetkililer erkekleri bekâr kadınlardan ayırmıştı ancak refakatsiz çocuklar akrabaları olmayan yetişkinlerle, büyük, aşırı kalabalık hücrelerde tutulmaktaydı. Lağım pisliği yerlere akmaktaydı ve kokuya güç katlanılabiliyordu. Yunanlı muhafızlar, geniş demir parmaklıklı hücrelerin arasındaki koridora girdiklerinde, ameliyat maskeleri takmaktaydı.

İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün 2010 Aralık’ta Evros’ta gözaltı koşullarına ilişkin gözlemleri ve bir araya getirdiği ifadeler, Yunanistan göçmen gözaltı merkezlerinin durumuna ilişkin 2008 yılına ait önceki raporlarımızla ve Yunanistan’daki göçmenlerin durumunu gözlemleyen ve belgeleyen diğer örgütlerin raporlarıyla tutarlıydı. Ocak 2011’de bu raporları inceleyen AİHM şu sonuca vardı;:

Kurumlar ve organizasyonlar tarafından ziyaret edilen tüm merkezlere ilişkin raporlar...benzer durumları tasvir etmekte ve değişen derecelerde ciddiyet arz etmektedir: aşırı kalabalık, pis, havalandırması yetersiz, yürüyüşün imkânsız ya da çok az mümkün oluşu, dinlenecek bir yer olmayışı, yetersiz döşekler, tuvaletlere ücretsiz erişimin olmayışı, yetersiz sıhhi tesisler, mahremiyetin olmayışı, bakıma sınırlı erişim. Görüşülen çoğu insan aynı zamanda hakaretlerden, özellikle görevliler tarafından yapılan ırkçı hakaretlerden ve muhafızlar tarafından fiziksel şiddet kullanıldığından şikâyet etti.

RABIT görevi sırasında Frontex uyruk-belirleme incelemelerini yapacak personeli de temin etti, uygulamada ise Yunan otoriteleri bunları bakmadan onaylamaktaydı. Bu incelemeler sınır dışı etmeyi kolaylaştırmak adına gözaltındaki kişinin uyruğunu belirlemeyi amaçlar. Her ne kadar bu incelemeler uluslararası koruma gereksinimlerini belirlemeyi amaçlamasa da, gerçekte gözaltında tutulanların sınır dışı edilmeden önce yaptığı en önemli görüşmelerdir.

Bu dönemde sığınma talebinde bulunacaklar için Yunanistan'da (özellikle Evros bölgesinde) varolan engeller gözönüne alındığında, görüşmelerdeki zorlayıcı yapı, Evros bölgesindeki koruma boşluğunu, gerçek mültecilerin belirlenmemesi riski ve geri-gönderilmelerini de içerecek şekilde arttırmıştır.

Bu rapor, Yunanistan'daki Frontex uygulamalarının, Frontex'in bağlı olduğu, Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesinde ortaya konan standartları karşılamadığını kanıtlamaktadır. Bireyleri insanlık dışı ve onur kırıcı muameleye maruz bırakan uygulamalara katılım yasağı mutlak olduğundan, Yunanistan'da göçmenlerin gözaltına alınması uygulamalarında Yunanistan'la işbirliği yapmadan önce, insanlık dışı ve onur kırıcı gözaltı koşullarını düzeltmek AB'nin sorumluluğundadır.

Bu bağlamda İnsan Hakları İzleme Örgütü, Avrupa İltica Destek Memurları (EASOs)'nın Yunanlı yetkililere işleyen bir sığınma sistemi oluşturmak için yardım etmek üzere görevlendirilmelerinden ve EASO'nun Yunanistan'ı 2011 yılı önceliği olarak belirlemesinden memnuniyet duymaktadır. İnsan Hakları İzleme Örgütü, Frontex yapısı içerisinde bir Temel Haklar Yetkilisi'nin (FRO) atanmasını ve temel insan hakları meselelerinde ajansa yardımcı olacak Danışma Forumu oluşturması kararlarını da - Frontex'in genişlemesi ve mandasını işlevselleştirecek Frontex Düzenlemeleri ile ilgili yasa tekliflerine ilişkin çekincelerimiz olsa da- memnuniyetle karşılamaktadır.

Yine de, yalnızca bu önlemler, yeterli değildir.

Göçmenlerin, Evros bölgesinde, insanlık dışı ve onur kırıcı koşullara maruz bırakılmamasına ilişkin insan hakları sorumluluklarına uygun olarak, Frontex ivedilikle, gözaltındaki düzensiz göçmenlerin Yunanistan'da gözaltı koşullarının daha kabul edilebilir olduğu Sisam Adası gibi Yunanistan'ın diğer bölgelerindeki yahut AB içerisindeki uluslararası ve AB standartlarını taşıyan, uygun başka gözaltı merkezlerine transferi ile kısa sürede mümkün

olabilecek ve yakalanan göçmenlerin bu merkezlerde insani koşullara barınmasını sağlayacak şekilde, Yunanistan'daki sınır güvenliği operasyonlarına katılmalıdır.

Bunlara ek olarak, Frontex'te yer alan tüm devletler ile sınır muhafızlarına katkıda bulunanlar ve materyal destek sağlayanlar da sorumluluk taşır ve Frontex uygulamalarıyla ilişkileri olduğu için insan hakları ihlallerinden mesuldürler. Bütün katılımcı devletler Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ile bağlı olmanın yanı sıra, AB üyesi katılımcı devletler aynı zamanda Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı ile de bağlıdır. Bütün katılımcı ülkeler, böyle bir işbirliğinin temel hak ihlallerine neden olması olasılığını da değerlendirerek, Frontex himayesindeki işbirliğini dikkatlice gözden geçirmelidir.

Bu raporun öncelikli odak noktası Frontex ve onun insan hakları ihlalleri suçlarına iştirak etmeme sorumluluğu olmakla birlikte, Yunanlı yetkilileri yükümlülükten muaf tutmamaktadır. 2008'den bu güne, İnsan Hakları İzlem Örgütü, Yunanistan'ın mülteci, sığınmacı ve göçmenlere ilişkin hak ihlallerini belgeleyen üç rapor yayınlamıştır. Pek çok farklı örgüt de benzer raporlar yayınlamıştır.

Yunanistan'ın kapsamlı şekilde belgelenmiş başarısızlığı, Yunan Hükûmeti'nin de kabul ettiği üzere sadece göçmenlere insani gözetim koşulları sağlamak alanında değil, aynı zamanda sığınma arayan mülteciler için de sözkonusudur ve Yunan Hükûmeti, gözetim koşullarının iyileştirilmesi ve yakın zamanda duyurulduğu üzere iltica sisteminde yapılacak reformlara ilişkin acilen harekete geçmelidir.

Akdeniz havzasında yeni göç krizleri ortaya çıkarken ve Frontex'in sorumlulukları genişlerken, AB sığınma ve iltica politikasında tedbir-öncelikli yaklaşımdan koruma-öncelikli yaklaşıma geçilmesi acil bir ihtiyaçtır. Bu sadece hukuki gereklilik değil, aynı zamanda AB, AB kurumları ve AB üye devletlerinin gerçek sorunları, gerçekçi -ve ilkel- çözümler ile ele alması yönünde değerli ve gerçekleştirilebilir bir yaklaşımdır.

Temel Tavsiyeler

Avrupa Komisyonu, Avrupa Parlamentosu, Avrupa Birliği Konseyi'ne

- Göçmenlerin ve sığınmacıların insanlık dışı ve onur kırıcı gözaltı koşullarına maruz bırakılmaması yükümlülüğünün daha açık hale getirilmesi ve böylece güçlendirilmesi için Frontex düzenlemeleri değiştirilmelidir.
- Temel Haklar Yetkilisi'nin Frontex'i ve Frontex'in icra direktörünü, Şart'ın ısrarlı ve ciddi ihlallerinde ve/veya üye devletlerin ve onların temsilcilerinin, Frontex operasyonları sırasında, Şart'ı ısrarla ihlal etmelerini durdurmakta başarısız olması durumunda, soruşturma yapılması istemiyle Komisyona sevk edebilmesi için, Frontex Tüzüğü madde 26a'da gerekli değişiklikler yapılmalıdır.

Katılımcı Avrupalı Devletlere

- Bağlayıcı uluslararası insan hakları standartlarına uymakta başarısız olan Frontex operasyonlarına katılım durdurulmalıdır.
- Frontex görevlerinde konuşlandırılan sınır muhafızları, uluslararası hukuktan doğan yükümlülüklere uygun görevlendirilmelidir. Sınır muhafızları, gözaltındaki bireylerin nakil ve muamelelerine ilişkin tüm kural ve standartlar için eğitilmeli ve bilgilendirilmelidir.

Frontex Yönetim Kurulu'na

- Gözaltındaki göçmenler Yunanistan'da (ya da Yunanistan dışında) Avrupa Birliği ve uluslararası standartları taşıyan tesislere nakledilene ya da Evros bölgesinde hali hazırda göçmenlerin gözaltında tutulduğu koşullar iyileştirilene ve Avrupa ile uluslararası standartları ihlal etmeye kadar, AB sınır muhafızlarının Yunanistan'da konuşlandırılması durdurulmalıdır.
- Yunanlı yetkililere müdahale edilmeli ve misafir muhafızlar tarafından yakalanan göçmenlerin, Avrupa ve uluslararası standartlara uygun gözaltı merkezlerine transfer edilip edilmediği izlenmelidir.

- Müşterek harekatlara katılmadan veya RABIT güçlerini konuşlandırmadan önce insan hakları ihlallerinin ortaya çıkabileceğine ilişkin kapsamlı risk analizleri yapılmalıdır.

Yunanistan’a

- Yakın zamanda kabul edilen sığınma reform paketi, mümkün olduğu kadar bütün olarak ve ivedilikle uygulanmalıdır..
- Sınırdaki ve sınır bölgesinde sığınma prosedürüne erişim güvence altına alınmalıdır.
- Alternatif tesisler ve uygulamalar kullanarak gözaltı merkezlerindeki aşırı kalabalık mümkün olduğunca giderilmelidir.
- Gözaltı koşulları derhal iyileştirilmeli ve sığınmacılar ile çocuklar gibi hassas grup üyeleri için derhal açık kabul merkezleri oluşturulmalıdır.

Yöntem ve Kapsam

İnsan Hakları İzleme Örgütü, bu rapor için, Yunanistan'da 28 Kasım'dan 4 Aralık 2010'a kadar ve 13 Şubat'tan 17 Şubat 2011'e kadar araştırma yapmıştır. Yunanistan'da ziyaret ettiğimiz gözaltı merkezleri: Venna gözaltı merkezi; Fylakio gözaltı merkezi; Tycheron karakolu gözaltı hücreleri; Feres karakolu gözaltı hücreleri; Soufli karakolu gözaltı hücreleridir. Gözaltı merkezleri haricinde, Atina şehrinde yaşayan göçmenlerle de görüşmeler yaptık.

İki İnsan Hakları İzleme Örgütü araştırmacısı Yunanistan'daki göçmen, mülteci ve sığınmacılarla 65 bireysel görüşme gerçekleştirdi. Göçmen, mülteci ve sığınmacılarla doğrudan İngilizce, Arapça, Rusça ve Fransızca görüşmeler yapıldı. Ayrıca tercümanlar aracılığıyla da Darice, Peştuca ve Farsça görüşmeler yaptık.

İnsan Hakları İzleme Örgütü, aralarında 14 Iraklı ve 10 İranlı ile daha az sayıdaki Afganistan, Pakistan, Eritre, Suriye, Tunus, Fas, Filistin, Sudan, Cezayir, Kamerun, Gürcistan, Sri Lanka ve Türkiye uyruklu ve gözüaltına alınmış bireyler görüştü. Görüştüğümüz bireyler genellikle yirmili yaşlarda ya da otuzlarının başında erkeklerdi. Çoğu bir aile grubunun parçası değildi ve tek başına seyahat ediyordu. Buna birlikte, 7 kadın ve yaşları 14 ile 17 arasında değişen 12 çocukla da görüştük.

Bireysel görüşmeler ortalama 30 dakika sürmekle birlikte, bazıları bir saati aşkın sürdü. Bazı durumlarda, gözaltı merkezleri ve kabul merkezlerinde İnsan Hakları İzleme Örgütü olarak kendimizi tanıtmamızın ardından, gruplardan görüşme için gönüllü olanlar arasından seçim yaptık. Gözaltı merkezleri haricinde, yerel sivil toplum kuruluşu görevlileri ve göçmen gruplarından bireyler, görüşme yapılacak kişilerin belirlenmesinde yardımcı oldular. Görüşmeler, tercüman haricinde bir üçüncü kişi katılımı olmaksızın mahremiyet içerisinde yürütüldü. Aile üyelerinin katıldığı durumlar metinde belirtildi.

Her durumda, İnsan Hakları İzleme Örgütü görüşülen kişilere verdikleri ifadelerin kendileri için kişisel bir hizmet ya da yarar sağlanmayacağını ve görüşmelerin gizli kalacağını belirtti. Görüştüğümüz mülteci ve göçmenlerin tamamının isimleri kendi güvenlikleri ve ailelerinin güvenliği için gizli tutulmuştur. Bu rapordaki gösterim biçimi her bir görüşme

için bir harf ve sayıdır; harf görüşmeyi yapan kişiye kasteder ve numara görüşülen kişiye kasteder. Bütün görüşmeler İnsan Hakları İzleme rgt’nde dosyalanmıştır.

İnsan Hakları İzleme rgt aynı zamanda Evros bölgesindeki göçmen gözaltı merkezlerinde görevli Yunanlı polis memurları ile de görüştü.

Frontex Evros bölgesi genel müdür yardımcısı ve Frontex’in Pire ofisindeki diğerk yetkililerle de görüştük, ancak Frontex ile Yunanistan’a konuşlandırılan katılımcı ülkelerin konuk muhafızları, Yunanistan’daki tecrübelerine ilişkin sorularımıza cevap vermeye izinleri olmadığını belittiler. Frontex görevlileri bu raporun ilk taslağının bazı kısımlarına yorumlarını kattı; bu raporun araştırılması, yazılması ve düzenlemesi sürecinde kendileri ile yazışarak haberleştik.

I. Arkaplan: Frontex

Tarihçe

Avrupa Birliği Üye Ülkelerinin Dış Sınırlarının Yönetimi için Operasyonel İşbirliği Ajansı ya da kısaca Frontex (Fransızca “*frontières extérieures*”ün kısaltması) olarak bilinen Avrupa Birliği Sınır Güvenliği Birimi, Avrupa Birliği (AB) yürütme ajansı olarak 26 Ekim 2004’te kuruldu¹.

AB, ajansı politika oluşturucu ya da uygulayıcı kurum olarak değil, AB üye ülkelerinin sınır uygulaması konusunda bir işbirliği platformu olarak tasarlamıştır.² Günümüzde, görev tanımı gereği Frontex koordinasyon, araştırma ve gözetlemenin üstünde durmaktadır³. Frontex genel müdür yardımcısı Gil Arias Fernández’in Aralık 2010’da Yunan şehri Orestiada’da yapılan bir toplantıda İnsan Hakları İzleme Örgütü’ne belirttiği üzere:

Bazen açıklaması güç olan bu durumu açıklamaya çalışıyoruz her zaman. Bizim rolümüz bir koordinatörün görevi. Kaynaklar için devletler arasında kolaylaştırıcı rolü üstleniyoruz. Operasyonlar her zaman ev sahibi ülke tarafından yönetiliyor⁴.

Frontex’in rolünün açıklanmasının zor oluşunun iyi bir sebebi olabilir. Frontex bir aktörden çok koordinatör olduğu konusunda ısrar etse de, kısa sürede AB göç politikasında kilit rol oynayan güçlü bir aktöre halini aldı⁵. Frontex bütçesi geçtiğimiz yıllarda bu gelişmeyi de yansıtacak biçimde katlanarak arttı. Frontex bütçesi, 2004 yılında 6.2 milyon Euro’dan (9 milyon Amerikan Doları’nın biraz altında) iken 2010 yılında 88 milyon Euro’ın üstüne (ya da 120 milyon Amerikan Doları’ndan fazla) çıktı⁶. İnternet sitesine göre Frontex’in geçici ulusal uzman, yardımcı ve sözleşmeli personelden oluşan 272 kişilik bir kadrosu vardır⁷.

¹Konsey Tüzüğü (EC) No 2007/2004, 26 Ekim 2004, Avrupa Birliği Üye Ülkelerinin Dış Sınırlarının Yönetimi için Operasyonel İşbirliği Ajansı’nın kurulması. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:349:0001:0011:EN:PDF> (erişim 13 Nisan 2011) (altta: “Frontex Tüzüğü”). Birimin çalışma programı AB üye ülkelerinden birer temsilci ve Avrupa Komisyonu’ndan iki temsilciden oluşan yönetim kurulu tarafından düzenlenir.

²Bkz. Frontex websayfası, “misyon” başlığı: http://www.frontex.europa.eu/origin_and_tasks/tasks/ (erişim 3 Nisan 2011).

³Bkz. Frontex websayfası, “misyon” başlığı: http://www.frontex.europa.eu/origin_and_tasks/tasks/ (erişim 3 Nisan 2011).

⁴İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün Frontex Başkan Yardımcısı Gil Arias Fernández röportajı, Orestiada, 3 Aralık 2010.

⁵Örnek olarak, Frontex 1 Ocak 2011’de Cape Verde ile ortaklık anlaşması imzaladı. Bkz:

http://www.frontex.europa.eu/newsroom/news_releases/art88.html (erişim 3 Nisan 2011).

⁶Bkz. 2005 bütçe analizi: http://www.frontex.europa.eu/gfx/frontex/files/2005_budget_mb_decision_of_30_jun_2005.pdf

Avrupalı üye devletlerin AB'nin dış sınırları ve hava limanlarına yürüttüğü operasyonları organize eden Frontex, geçtiğimiz yıllarda müşterek harekâtlarda gittikçe daha aktif olmaya başlamıştır⁸. Aynı zamanda, Senegal gibi AB dışı kaynak ülkelerde gerçekleştirilen ortak deniz operasyonlarını da koordine etmiştir. İspanya'nın Kanarya Adaları'na gelen tekneleri çarpıcı biçimde azaltmada başarılı olan Hera I, II, III gibi ortak deniz operasyonları, teknelerin AB üye ülkelerinin topraklarına ulaşmasını önleme amacına sahip gözüküyor⁹. Bu aynı zamanda mültecileri de içeren göçmenlerin, AB topraklarında uygulanan prosedürel haklarından istifade etmelerini de engellemiştir¹⁰.

Frontex Tüzüğü'ne, Temmuz 2007'de göçmenlerin kitlesel varışlarını ve girişlerini durdurmayı amaçlayan Acil Sınır Müdahale Timleri'ni oluşturan RABIT Tüzüğü eklenmiştir¹¹. RABIT Tüzüğü aynı zamanda, ev sahibi üye devletin onayı halinde, tim üyelerinin silah taşımalarını ve güç kullanmasına da yetki vermiştir¹².

Frontex şu anda tüm katılımcı devletlerde ulusal sınır güvenlik makamları ile ortaklıklar oluşturmaktadır¹³. Yunanistan'da Frontex sadece RABIT konuşlandırması yoluyla AB personeli ve kaynakları sağlamamıştı, aynı zamanda 2010'da, Poseidon 2010 ve Attica 2010 isimli iki müşterek operasyonu koordine etmiş olan Pire limanındaki sahil güvenlik merkezinde, Doğu Akdeniz Bölgesi'ndeki tüm operasyonların merkezi olması için bir ofis oluşturmuştu¹⁴.

ve 2010 bütçe analizi: http://www.frontex.europa.eu/gfx/frontex/files/budget/budgets/2010_budget_amendments_tbp.pdf (erişim 1 Nisan 2011).

⁷ Frontex websayfası: http://www.frontex.europa.eu/more_about_frontex/ (erişim 7 Temmuz 2011).

⁸ Bkz. Frontex'in "ortak operasyon" açıklaması:

http://www.frontex.europa.eu/structure/operations_division/joint_operations/

Bkz. "Bütçe, hedef ve katılan üye ülkeleri kapsayan tamamlanmış operasyon örnekleri:

http://www.frontex.europa.eu/examples_of_accomplished_operati (erişim 3 Nisan 2011).

⁹ HERA II Operasyonu Uzatılacak," Frontex Haber Bülteni, 13 Ekim 2006,

http://www.frontex.europa.eu/newsroom/news_releases/art3.html (erişim 8 Temmuz 2011).

¹⁰ Frontex Tüzüğü'nün 14. maddesi birime "üçüncü ülkelerle operasyonel işbirliğini kolaylaştırma ve üçüncü ülke yetkilileriyle dayanışma" görevi verir.

¹¹ Avrupa Parlamentosu tüzüğü (EC) No 863/2007 ve 11 Temmuz 2007'de Konsey, Ani Sınır Müdahale Timleri'nin yaratılması için bir mekanizma oluşturarak, bu mekanizmayı ve konuk görevlilerin yetki ve görevlerinin düzenlenmesini dikkate alarak Konsey Tüzüğü (EC) No 2007/2004'ün değiştirilmesi: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:199:0030:0039:EN:PDF> (erişim 16 Ağustos 2011).

¹² "Konuk görevliler" ev sahibi ülkenin kendi sınır koruma görevlileriyle aynı şekilde güç kullanmakla yetkilendirilmiştir. Tüzük (EC) No 863/2007, 11 Temmuz 2007,

<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32007Ro863:en:NOT> (erişim 13 Nisan 2011), Md. 6(6).

¹³ Frontex'in İnsan Hakları İzleme Örgütü gönderdiği mektup, 19 Mayıs 2011.

¹⁴ Frontex'in İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne gönderdiği mektup, 29 Mart 2011.

2011’de Frontex operasyonlarına artan ihtiyaç ve AB’nin dış sınırlarında yükselen göç baskıları ile birlikte, Avrupa Birliği Konseyi ve Avrupa Parlamentosu Frontex’e daha fazla teki vermeye başladı. Eylül 2011’de Avrupa Parlamentosu ve Konsey’in Frontex Tüzüğü’nde, özellikle katılımcı devletlerle işbirliği içerisinde müşterek operasyonlar ve pilot projeler başlatmak ve yürütmek yetkisini de içeren, Frontex görev alanını genişletecek değişiklikleri kabul etmesi beklenmektedir¹⁵.

Yasal Yetki

Frontex’in yasal varlığının temelinde bir ikilem mevcuttur. Frontex Tüzüğü bir tarafta, dış sınırların kontrol ve denetimi sorumluluğunun Üye Devletler’de olduğunu belirtmektedir¹⁶. Diğer taraftan ise, aynı tüzük, Frontex’in tam otonomi ve özgürlük¹⁷ ile Tüzük tarafından ona verilen hukuki kişilik ve uygulama güçlerini kullanan bir kamu kurumu olduğunu söylemektedir¹⁸. Bu nedenle, Frontex hem bir “hayalet-vari” koordinasyon yöneticisi hem de yasal özerkliği olan bir aktör olarak var olmaktadır.

Frontex yasal yetkisini -Eylül 2011’de kabul edilmesi beklenen değişikliklerinden önceki hali ile- şu ana görevlerin belirlendiği Frontex Tüzüğü’nden alır: 1) üye ülkelerle, dış sınırların idaresinde operasyonel iş birliğini koordine etmek; 2) üye ülkeleri ulusal sınır muhafızlarını eğitiminde desteklemek 3) risk analizleri yapmak ve dış sınırların gözetimi; 4) gerekli durumlarda üye devletlere, dış sınırlarında teknik ve operasyonel destek sağlamak; ve 5) ortak iade operasyonları organize ederek üye devletleri desteklemek¹⁹. Önerilen değişiklikler Frontex görev alanına, üye devletlerin sınır güvenliğini sağlama kapasitelerinin değerlendirilmesi; dış sınırların kontrol ve gözetimine katılım; deniz operasyonları da dahil olmak üzere, dış sınırlara farklı ve yoğun baskı durumlarında teknik ve operasyonel destek sağlanması; operasyonlar sırasında hızlı konuşlandırmayı

¹⁵ Konsey Tüzüğü 3. Madde yasa değişikliği teklifi (EC) No 2007/2004 26 Ekim 2004 Avrupa Birliği Üye Ülkelerinin Dış Sınırlarının Yönetimi için Operasyonel İşbirliği Ajansı’nın kurulması. Genişletilen yetkilere ek olarak, yasa değişikliği teklifi Frontex’in “uluslararası korumaya erişim ve özellikle “geri göndermeme” ilkesi yükümlülüklerini Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı, uluslararası hukuk, 28 Temmuz 1951 Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme’nin de dahil olduğu (“Cenevre Sözleşmesi”) ilgili Birlik hukukuna tam bir uyum içerisinde misyonunu yerine getirmesi hükmünü içerir. (Madde 1.2) Yasa değişikliği aynı zamanda Frontex faaliyetlerine katılan kişilerin özellikle refakatsiz çocuklar ve savunmasız insanlar kadar uluslararası koruma isteyen kişileri dikkate alarak, hukukun üstünlüğü ilkesine göre hareket etmeleri ve temel haklara saygı göstermeleri için oluşturulacak kanun yönergelerini de içerir. (Madde 2a)

¹⁶ Frontex Tüzüğü, Madde 1.2.

¹⁷ A.g.e., giriş, para. 16.

¹⁸ A.g.e., giriş, para. 14.

¹⁹ Frontex Tüzüğü, Madde 2.

sağlamak amacıyla Avrupa Sınır Güvenliği Timlerinin oluşturulması; ortak iade operasyonlarını koordine etmek; koordine istihbarat sistemlerini geliştirmek; ve Avrupa sınır gözetleme ve bilgi paylaşım sistemlerinin geliştirilmesine katkıda bulunmayı da ekleyerek, Frontex'e sorumluluğunu arttırmaktadır.

Bu değişiklikler taslak haline getirilirken, Avrupa Parlamentosu Dışışleri Komitesi 2011 yılının başlarında, değişikliklerinin Frontex'in gücünü arttırmasına ilişkin şu yorumda bulundu:

Önerilen bu değişiklikler, operasyonların hazırlanması, koordine edilmesi ve AB üye ülkeleri ile görev paylaşımını yani insan kaynağı ve teknik malzemelerin konuşlandırılmasını da göz önünde tutarak operasyonların gerçekleştirilmesini sağlaması bakımından Ajans'ın sorumluluklarını pekiştirecektir. Ayrıca bu yasa taslağı ile Frontex'in iç ve dış yetkisi ve güçleri önemli derecede artacaktır. Ajans AB üye ülkeleri ile birlikte sınır devriye harekâtlarını yönetebilecek, üçüncü ülkelere irtibat memurları konuşlandırabilecek, ortak iade operasyonları koordine edebilecek, örnek projeleri başlatıp, finanse edebilecek²⁰.

İhtimal dâhilindeki tüm bu gelişmeler ışığında Komite, hali hazırda Frontex'in şeffaflık ve hesap verebilirlikten yoksun oluşuna yönelik kaygılarını belirtirken, değişikliğin, insan hakları performansı da dahil olmak üzere Frontex üzerinde yeterli denetim imkanı verip vermeyeceğini sorgulamıştır:

Üye devletlerin görevlileri, ev sahibi ülkenin sınır görevlisi ve Frontex personeli arasındaki sorumluluklarla ilgili genel sorun Komisyon'un önerisinde belirsizliğini ve karışıklığını sürdürmektedir ve göçmenlerin insan haklarının ihlali durumlarında başvuracakları şikayet mekanizmasına ilişkin açık sorularla birlikte Parlamento'nun yönettiği komite tarafından ele alınmalıdır²¹.

²⁰ Bkz. Avrupa Parlamentosu, Dış İlişkiler Komisyonu, 2010/0039 (COD), 18 Ocak 2011, s. 3 <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+COMPARL+PE-448.907+02+DOC+PDF+Vo//EN&language=EN> (erişim 8 Eylül 2011).

²¹ A.g.e.

Eylül 2011’de kabul edilmesi beklenen değişikliklerden biri tanesi ev sahibi üye devlete, Frontex etkinliklerine katılan, temel hakları veya uluslararası koruma yükümlülüklerini ihlal eden misafir memurları cezalandırma sorumluluğu yüklerken, ayrıca Frontex yönetici müdürünü de “söz konusu ihlallerin ciddi olduğunu veya muhtemelen süreceğini düşündüğü durumlarda” müşterek harekâtları veya pilot projeleri askıya alabilme konusunda yetkilendirmektedir²².

Eylül 2011’de kabul edilmesi beklenen değişikliklerden önceki haliyle yürürlükte olan Frontex Tüzüğü açıkça mültecileri veya savunmasız grupları koruyan bir hüküm içermemesine rağmen, Frontex “temel haklara saygılıdır ... ve Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı’na uymaktadır” ifadesini içermektedir²³. Eylül 2011’de Frontex Tüzüğü’ne getirilecek değişikliğin beklenen onayı, Frontex’in koruma rejiminde belirtilen bu boşluğu hem Frontex’i özellikle refakatsiz küçükler ve savunmasız kişileri odak noktası haline getirip temel haklara saygıyı garanti edecek²⁴ bir “tüzük” hazırlamaya iterek düzeltecek, hem de:

Birliğe ve uluslararası hukuka uygun olarak, hiç kimse, geri göndermeme ilkesini ihlal eden bir ülkenin otoritelerine ya da bu ilkeyi ihlal eden başka bir ülkeye sınır dışı etme veya geri gönderme riski olan bir yere teslim edilemez ya da iade edilemez. Çocukların, insan ticareti mağdurlarının, tıbbi yardıma muhtaç kişilerin, uluslararası korumaya muhtaç kişilerin ve diğer savunmasız grupların özel ihtiyaçları Birlik ve uluslararası hukuka uygun olarak ele alınmalıdır²⁵.

Buna karşın kurallar, tüzüğe uymamanın sonuçlarını düzenlemeyerek, bir hesap verebilirlik açığı bırakıyor.

Bir AB ajansı olarak Frontex, 1. Maddesinde “İnsanlık onuru, ihlal edilemez. Saygı gösterilmeli ve korunmalıdır.”; 4. Maddesinde “Hiç kimse, işkenceye veya insanlık dışı veya alçaltıcı muamele veya cezaya tabi tutulmamalıdır. ” ve 18. Maddesinde “Sığınma hakkı, 28 Temmuz 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve sığınmacıların statüsüne ilişkin 31

²² Konsey Tüzüğü Yasa Değişikliği Teklifi, Madde 3a, (EC) No 2007/2004 26 Ekim 2004 Avrupa Birliği Üye Ülkelerinin Dış Sınırlarının Yönetimi için Operasyonel İşbirliği Ajansı’nın kurulması.

²³ Frontex Tüzüğü, giriş, para. 22.

²⁴ Frontex Tüzüğü Yasa Değişikliği Teklifi 2a.

²⁵ Frontex Tüzüğü Yasa Değişikliği Teklifi 2.1b.

Ocak 1967 tarihli Protokol kuralları dikkate alınarak ve Avrupa Topluluğunu kuran Antlaşma'ya uygun olarak teminat altına alınmalıdır.” ifadelerine yer veren Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı'na bağlıdır²⁶.

Frontex Tüzüğü'nün hazırlandığı dönemlerde, kimileri eğer Avrupa standartlarına uygun koruma sağlanmazsa, ortak bir sınır kontrol biriminin problemlili olacağını tahmin etmişlerdi. Örneğin, Vatandaş Özgürlükleri ve Hakları Üzerine Avrupa Parlamentosu Komitesi raportörü Christian Ulrik von Boetticher, tasarı sürecinde “örneğin mülteci tanımı gibi ortak standartlara sahip olmadan, operasyonel bir yapı oluşturmak, vaktinden önce atılmış bir adım adım olacaktır” demiştir²⁷. Fakat AB için, “ortak” uygulama, “ortak” korumadan önce gelmiştir.

Ortak uygulama, ortak korumadan kesinlikle önce gelirken, AB ortak bir mülteci tanımı ve prosedürleri ile birleşik bir Avrupa sığınma sistemine doğru ilerliyor, fakat Yunanistan'da da görüldüğü üzere, uygulama hala resmi düzenlemelerin gerisinde kalıyor. Frontex Tüzüğü'nde yapılması tasarlanan değişiklik ile tüzüğe dahil edilecek insan ve temel hak standartlarına ilişkin düzenlemeler, daha önce zımni olan hak garantilerini açık hale getirecektir.

Diğer AB Birimleri ile İşbirliği

Frontex göçmenlerin insan haklarını koruma ile görevlendirilmemesine karşın, 26 Mayıs 2010'da, bu sınır güvenlik birimi Temel Haklar Ajansı (FRA) ile bir işbirliği anlaşması imzaladı²⁸. Bir AB danışma birimidir²⁹ olan FRA'nın görev alanı “ırkçılıkla, yabancı düşmanlığıyla ve benzeri hoşgörüsüzlükle mücadele”yi içermektedir. Bir basın bildirisi ile FRA'nın “Frontex'i, pek çok Konsey ve Parlamento açıklamasında da çağrıda bulunulduğu

²⁶ Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı, (2000/C 364/01), 18 Aralık 2000, http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf (erişim 25 Nisan 2011).

²⁷ Bkz. Avrupa Birliği Üye Ülkelerinin Dış Sınırlarının Yönetimi için Operasyonel İşbirliği Ajansı için Önerge Raporu (COM(2003) 687 - C5-0613/2003 – 2003/0273(CNS)), 24 Şubat 2004, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A5-2004-0093+0+DOC+XML+Vo//EN> (erişim 3 Nisan 2011), s. 31.

²⁸ Avrupa Birliği Üye Ülkelerinin Dış Sınırlarının Yönetimi için Operasyonel İşbirliği Ajansı Arasındaki İşbirliği Düzenlemeleri, 26 Mayıs 2010 http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/Cooperation-Agreement-FRA-Frontex_en.pdf (erişim 13 Nisan 2011) (altta:“İşbirliği Düzenlemeleri”).

²⁹ Konsey Tüzüğü (EC) No 168/2007 Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı'nın kurulması, 15 Şubat 2007, Madde 5(b), http://www.fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/reg_168-2007_en.pdf (erişim 7 Temmuz 2011). Aynı düzenlemeye göre Temel Haklar Ajansı özellikle Avrupa Birliği ülkelerinden yaşayan ve vatandaş olmayan kişilerin haklarına saygı göstererek özel olarak Vatandaşlık Hakları'nın 5. Bölümü dışında hiçbir ayırım yapmayan Temel Haklar Şartı'yla ilgili olmalı (giriş, paragraf 9).

üzere, çalışmalarına hak temelli yaklaşımı daha etkin ve geniş bir şekilde dahil etmesi için destekleyeceği” duyuruldu³⁰.

FRA ve Frontex arasındaki anlaşma, ortak operasyonlarda Frontex’in FRA’dan uzman görüşleri edinme ve sınır muhafızları ile Frontex personelinin FRA tarafından verilecek eğitimlere katılmaları gibi hükümler içermektedir³¹. Aynı zamanda FRA’nın sınırdışı işlemleri sırasında haklara saygı gösterilmesine ilişkin kılavuz ilkelere hazırlaması öngörülmektedir³². Anlaşma, FRA’nın tavsiyelerine, Frontex’in faaliyetlerini kontrol edebilecek yaptırım gücü vermemektedir. Bununla birlikte, 2011 Eylül’ünde kabul edilmesi beklenen Frontex Tüzüğü’ne getirilecek değişiklik, Frontex’e Temel Haklar Stratejisi’nin geliştirilmesi ve uygulanmasında tavsiye verecek bir İstişare Forumu yaratacaktır ve birimi FRA’ya, Avrupa İltica Destek Ofisi’ni (EASO), BMMYK’ni ve diğer ilgili organizasyonları İstişare Forumu’na katılmaya davet etmeye yöneltmektedir.

Değişiklik, eğer kabul edilirse, Temel Haklar Yetkilisi’nin (FRO) Frontex Yönetim Kurulu’na ve İstişare Forumu’na doğrudan haber vermesini sağlayacak şartları da oluşturacaktır³³. Fakat sözkonusu değişiklik, FRO, Frontex operasyonları sırasında temel hakların kalıcı ve ciddi ihlalleri olduğuna inanırsa FRO’yu doğrudan idari işlem başlatması hususunda yetkilendirmez. Bu hesap verebilirlik açığı, Frontex Tüzüğü’nü değiştirerek FRO’nun şikâyetleri, Avrupa Komisyonu’nun araştırmasına ve gerekli görüldüğü takdirde, örneğin, eğer Frontex icra direktörü ciddi ve kalıcı ihlallere rağmen operasyonları askıya almada başarısız olursa veya eğer üye devletlerin ve onların birimlerinin faaliyetleri Frontex operasyonları sırasında Şart’ı ihlal ederse, soruşturulmalarına olanak sağlanarak ele alınabilirdi.

8 Mart 2011’de FRA, Yunanistan’daki acil durum için, Frontex’in bu acil durumdaki rolünün değerlendirilmesini de içeren, eleştirel bir rapor yayınladı. (bakınız aşağıda: Yunanistan Eleştirildi)

³⁰ Frontex, Temel Haklar Ajansı’yla İşbirliği Anlaşması İmzaladı” Temel Haklar Ajansı basın bildirisi, 27 Mayıs 2010, http://www.fra.europa.eu/fraWebsite/media/mr-270510_en.htm (erişim 3 Nisan 2011).

³¹ İşbirliği Düzenlemeleri, Madde 3, 5, and 8.

³² A.g.e., Mad. 8

³³ Konsey Tüzüğü Yasa Değişikliği Teklifi, Madde 26a, (EC) No 2007/2004 26 Ekim 2004 Avrupa Birliği Üye Ülkelerinin Dış Sınırlarının Yönetimi için Operasyonel İşbirliği Ajansı’nın kurulması.

Yunanistan'daki durumla ilgili diğer bir AB birimi ise sığınma politikalarının koordinasyonuna ve uygulanmasının geliştirilmesine destek olması için Mayıs 2010'da kurulan Avrupa İltica Destek Ofisi'dir. (EASO)³⁴. Frontex'in RABIT görevi sırasında EASO'nun Yunanistan'da çalışıyor olmamasına karşın, Frontex Yunanistan Operasyonel Ofisi Başkanı Kari Wahlström İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne EASO'nun Frontex'i tamamlayacağını, böylece uygulama ve koruma arasında bir dengenin sağlanacağını söyledi³⁵. EASO, 2011 yılına yönelik planında, Yunanistan'ın ajans için bir öncelik olacağını da belirtti³⁶.

2011 Nisan'ında, AB İçişlerinden Sorumlu Komisyon Üyesi Cecilia Malmström, EASO ekiplerinin Yunanistan'da konuşlandırılacağını açıkladı. EASO'nun kuruluşundan beri bu, ajans birimlerinin ilk konuşlandırılması olacaktı³⁷. İdari kararlar vermemesi öngörülen Frontex gibi, EASO da sığınma taleplerinde karar almak için yetkilendirilmemiştir. Frontex gibi, EASO'nun da gözaltı koşullarına doğrudan müdahale etmek için belirli bir yetkisi yoktur³⁸. Mülteci statüsü belirleme yöntemleri ve gözaltı sorumlulukları AB üye ülkelerinin sorumluluğu olarak kalmaktadır.

Bu rapor Yunanistan'da EASO varlığı oluşturulmadan önceki RABIT konuşlanması dönemine odaklandığı için, EASO konuşlanmasının Yunanistan'ın işlevsiz sığınma sistemine yönelik reformu nasıl etkileyeceği ve varlığının, doğrudan EASO'nun görev alanında olmasa dahi, gözaltı koşullarının iyileştirilmesinde pozitif bir etkisi olup olmayacağını görmek için beklemek gereklidir.

³⁴ Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Düzenlemeleri (EU) No 439/2010 19 Mayıs 2010 Avrupa İltica Destek Ofisi'nin kurulması. Avrupa İltica Destek Ofisi, bilgi ve tecrübe alışverişini kolaylaştırarak Avrupa Birliği ülkeleri arasındaki iltica ile ilgili pratik işbirliğini güçlendirir.

³⁵ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Kari Wahlström röportajı, 15 Şubat 2011.

³⁶ Avrupa İltica Destek Ofisi 2011 Çalışma Programı: http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/libe/dv/easo_work_programme2011_/easo_work_programme2011_en.pdf (erişim 9 Eylül 2011).

³⁷ Komisyon Üyesi Malmström: "Evros bölgesinde tutuklanan düzensiz göçmenlerin ve sığınma hakkı isteyenlerin ne kadar zor durumda olduğunun farkındayım. Alıkonulan yerlerdeki insani koşullar en büyük endişemizdir. Sebep ne olursa olsun alıkonulan üçüncü ülke vatandaşlarına insanca ve saygın bir şekilde davranılması gerektiğini hatırlatarak, Yunan yetkilileri bu duruma bir çözüm getirmeleri için acil eyleme çağırıyorum. Bu bağlamda, Yunanistan'ı bu kişilerin acil ihtiyaçlarını gidermesi amacıyla, kendi ulusal bağımsız iltica ajansı kurulana kadar Avrupa Mülteci Fonu tarafından finanse edilen acil durum önlemlerini en üst düzeye çıkartması için teşvik ediyorum. Aynı şekilde, Yunan otoritelerin BMMYK ve onun iltica sistemindeki reformlara stratejik katılımı ile işbirliğini de bekliyorum." AB Komisyonu'nun İçişlerinden Sorumlu Üyesi, Cecilia Malmström AB İltica Destek Timleri'nin Yunanistan'da Konuşlanması Üzerine," Avrupa Komisyonu Basın Açıklaması, Not/11/214, 1 Nisan 2011, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/11/214> (erişim 4 Nisan 2011).

³⁸ Tüzük (EU) No 439/2010, 19 Mayıs 2010, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:132:0011:0028:EN:PDF> (erişim 4 Nisan 2011).

II. Yunanistan’da Koruma Krizleri

21 Eylül 2010’da Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiseri(BMMYK) Yunanistan’daki sığınma şartlarının bir “insani kriz” olduğunu ilan etti³⁹. BMMYK Yunanistan’ın işleyen bir sığınma sistemine sahip olmayışının “AB’nin geneli için önemli etkileri” olduğunu belirtti⁴⁰.

BMMYK’nın açıklamasından kısa bir süre sonra, 2 Kasım’da, Frontex Evros Bölgesinde, RABIT “misafir memurlar”ını (Frontex’in adlandırdığı biçimde), 2 Mart’a kadar sürecektir olan operasyon için ilk kez konuşlandırdı⁴¹. RABIT konuşlandırılması sona erdikten sonra Frontex’in Evros bölgesindeki varlığı, “Joint Operation Poseidon Land” adı altında, aynı görevler dahilinde devam etti⁴².

Bir Krizi Yaratmak

Yunanistan, belgesiz göçmenler ve sığınmacıların AB’ye girişi için ana geçiş yolu olmasıyla, BMMYK’nın tanımladığı “insani kriz” birkaç yıldır tırmanmaktaydı. Bu acil durum, Yunanistan’ın coğrafi konumu ve geçirgen sınırlarının, sığınma sisteminin kronik hale gelmiş yanlış yönetimi ve göçmen gözetim merkezlerindeki temel sorunların bir birleşimi sonucu oluştu. Ancak AB de, sığınma taleplerinin sığınmacının ilk ayak bastığı ülkede incelenmesi sorumluluğunu getiren Dublin II Düzenlemeleri ile, Yunanistan’ın yükünü ağırlaştırdı⁴³. Diğer üye ülkelere giden sığınmacılar, AB’ye ilk giriş yaptıkları ülkeye geri gönderilebilmektedirler. Bu düzenleme, AB dış sınırlarında yer alan üye ülkelere, AB’ye kara yoluyla giriş yapan düzensiz göçmenlerin sığınma taleplerini değerlendirilmesinde orantısız bir sorumluluk yüklemekte. Yunanistan’ın konumu göze alındığında, Dublin II

³⁹ “BMMYK Yunanistan’daki iltica durumunun ‘Bir insanlık krizi’ olduğunu söyledi” BMMYK Bilgi Notları, 21 Eylül 2010, <http://www.unhcr.org/4c98a0ac9.html> (erişim 22 Mart 2010).

⁴⁰ A.g.e.

⁴¹ Evros (Meriç) resmi olarak Doğu Makedonya ve Trakya bölgesine ait bir bölgesel birim olarak oluşturuldu, fakat okurken kolaylık olması açısından, rapor boyunca “Evros bölgesi” olarak bahsedilecektir.

⁴² Frontex, “RABIT Operasyonu sona erdi, JO Poseidon 2011’le değiştirildi,” Varşova, 3 Mart 2011, http://www.frontex.europa.eu/newsroom/news_releases/art98.html (erişim 22 Mart 2011).

⁴³ Konsey Tüzüğü (EC) No 343/2003, 18 Şubat 2003 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2003:050:0001:0010:EN:PDF> (er. 13 Nisan 2011) üçüncü ülke vatandaşları tarafından üye ülkelere yapılan iltica başvurularını incelemekten sorumlu üye ülkeleri saptamak için gereken kriterlerin ve mekanizmaların oluşturulması, 25 Şubat 2003. İnsan Hakları İzleme Örgütü sorunları önceki durumlarla ilgili olan Dublin-II Tüzüğü ile analiz etti. bkz: Yunanistan/Türkiye – Döner Kapıda Sıkışık Kalanlar: Avrupa Birliği’nin Yunanistan/Türkiye Girişindeki Iraklılar, Diğer Sığınmalar ve Göçmenler, Kasım 2008, <http://www.hrw.org/en/node/76211/section/8>, s. 22.

aşırı kalabalık gözaltı merkezlerindeki durumu güçleştirirken, ülkenin çokça birikmiş sığınma ve temyiz başvurularını daha da kötü hale getirmiştir⁴⁴.

Frontex Yunanistan'ın nasıl Avrupa'nın giriş kapısı haline geldiğini 2010 "risk analiz" raporunda açıklamıştı:

Libya ve Batı Afrika'dan gidişlerin azalması sonucu Türkiye illegal göç için en önemli transit ülke halini almıştır... Merkezi Akdeniz yolu (İtalya ile Libya'nın imzaladığı) ve Batı Afrika Yolu'ndaki (İspanya'nın Senegal ve Moritanya ile imzaladığı) üçüncü çıkış ülkeleri ile yapılan ikili işbirliği anlaşmaları, Afrika'dan gelen illegal göçmenlerin sayısının azaltılmasında etkisi olmuştur... İtalya ve İspanya'da gerçekleşen ciddi miktarda azalmasının bir sonucu olarak, Yunanistan'da illegal sınır geçişleri AB toplamının %50'sinden %75'e yükseldi⁴⁵.

2010 yılının ilk ve ikinci çeyrek raporlarında Frontex, "Yunanistan kara sularından, Türkiye Yunanistan kara sınırına yönelik, devam eden ve şiddetli bir yönelme" tanımladı⁴⁶. Bu analizler Frontex'in 29 Kasım 2010 tarihli açıklamasında "Yunanistan'ın dış sınırlarında... şu anda AB dış sınırları boyunca yapılan yasadışı sınır geçişlerinin %90'ı gerçekleşmekte" ifadesi ile belirtilmiştir.⁴⁷

Frontex'ten Arias Fernández, ajansın RABIT konuşlandırmasının "göçmenlerin [belirlenebilen] sayısındaki ciddi artış ve insani durumun Avrupa Komisyonu'nun Yunanistan'ı yardımımızı istemek için cesaretlendirmesi" sonucu gerçekleştiğini belirtti⁴⁸.

⁴⁴ İnsan Hakları Konseyi, İşkencenin ve İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Ceza veya Muamelenin Önlenmesi Komitesi'nin hazırladığı Yunanistan'a Görev Raporu özel raportör tarafından sunuldu, Manfred Nowak, 4 Mart 2011, A/HRW/16/52/Add.4, <http://www.scribd.com/doc/50378215/Human-Rights-Council-Mission-to-Greece> (erişim 3 Nisan 2011) (Altta: "Yunanistan'a Görev Raporu, 4 Mart 2011").

⁴⁵ Frontex, Yıllık Risk Analizi Özeti 2010, Mart 2010, http://www.frontex.europa.eu/gfx/frontex/files/frontex_ara_public_version.pdf, s. 12 (erişim 3 Nisan 2011).

⁴⁶ Frontex, "FRAN Çeyrek Yıl Güncellemesi" Konu 1, Şubat-Mart 2010, s. 3, http://www.frontex.europa.eu/situation_at_the_external_border/art15.html (erişim 4 Nisan 2011); Frontex, "FRAN Çeyrek Yıl Güncellemesi" Konu 2, s. 4, www.frontex.europa.eu/download/.../fran_qo2_2010_public.pdf, (erişim 4 Nisan 2011).

⁴⁷ "Yunanistan'daki Son Göçmen Durumu," Frontex Basın Bildirisi, 29 Kasım 2010, http://www.frontex.europa.eu/rabit_2010/background_information/ (erişim 4 Nisan 2011).

⁴⁸ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Arias Fernández röportajı, 1 Aralık 2010.

RABIT Konuşlanması'na Hazırlık

Frontex, Yunanistan'da yalnızca düzensiz girişlerin değil, derinleşen koruma krizinin de gayet farkındaydı. Meriç'teki RABIT 2010 konuşlanmasına hazırlanırken, Ekim 2010'da bir Frontex yetkilisi Yunan gözaltı merkezlerini ziyaret etti ve ajans, Yunanistan'ın kara konuşlanmasındaki olası etkileri ve çökmüş sisteme müdahil olmasını göz önünde bulundurdu⁴⁹.

Frontex Piraeus ofisindeki Operasyonel Yönetim Birimi Başkanı Leszek Szymanski, Ekim 2010'da diğer merkezlerin yanısıra Fylakio'daki gözaltı merkezini de ziyaret etti ve bu tesisleri çok kalabalık buldu. (İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, ziyareti sırasında Fylakio'da yaklaşık 700 tutulunun bulunduğunu -tesisin 386 kişilik kapasitesinin neredeyse iki katı- söyledi)⁵⁰. Szymanski ayrıca, daha sonra yaptığımız ziyarette tutulanların geniş ve karanlık odalardaki beton yataklarda yattığına tanık olduğumuz Tychero tesisinin de dâhil olduğu diğer gözaltı merkezlerini de ziyaret etti.

Frontex'in gözaltı merkezlerini ziyaret etme kararı, tesislerdeki şartların ajansın görevleri ile ilgili olduğunu anladıkları izlenimini uyandırıyor. Ajans, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne Ekim 2010'dan, yani bölgedeki varlıklarının başından beri, buradaki “zor” şartlardan haberdar olduklarını söyledi⁵¹.

Szymanski'nin bilgi toplama görevi sırasında Fylakio'da tanık olduğu koşullar hiç de yeni değildi. İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün de dâhil olduğu çeşitli insan hakları grupları, son on yıldır Yunan gözaltı merkezlerindeki koşulların uluslararası standartlara ulaşmadaki başarısızlığını defalarca eleştirdi⁵². Ocak 2011'de, AIHM 2005'ten beri Yunanistan hakkında hazırlanan geniş rapor külliyatını tekrar gözden geçirerek, bulgularını şu şekilde özetledi:

⁴⁹ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Frontex Operasyonel Bürosu Başkanı Kari Wahlström, Leszek Szymanski ve Gerald Baumkirchner röportajları, Piraeus, 15 Şubat 2011. (Altta: "İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Wahlström ve çalışanlarıyla röportajı, Piraeus, 15 Şubat 2011," ismi özellikle belirtilmeyen kişilerden alıntı yapıldı.)

⁵⁰ 19 Mayıs 2011'de Frontex yöneticilerinden Gil Arias Fernández tarafından İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne gönderilen bir mektupta, Frontex Evros bölgesine gönderilen uzman grupta yer alan Szymanski'ye Yunan gözaltına alma merkezlerinde hiçbir “inceleme ya da araştırma” yapılmadığını söyleyerek meydan okudu. Fakat bu merkezleri ziyaret ettiği ve oradaki şartlara tanık olması tartışmanın konusu değildi.

⁵¹ Frontex'in İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne mektubu, yayınlanmamış doküman, 29 Mart 2011.

⁵² Bkz <http://www.hrw.org/legacy/wrzk2/europe10.html>. Ayrıca bkz. İnsan Hakları İzleme Örgütü, Döner Kapıda Sıkışıp Kalanlar, 2008, <http://www.hrw.org/reports/2008/11/26/stuck-revolving-door>; İnsan Hakları İzleme Örgütü, Yunanistan–Hayatta Kalmak için Terkedilmiş: Yunanistan'daki Refakatsiz Göçmen Çocukları Korumada Sistemik Hatalar, 2008, <http://www.hrw.org/reports/2008/12/11/left-survive>

Aşağıda listelenen raporları hazırlayan kurul ve organizasyonlar, ziyaret edilen tüm merkezlerdeki benzer durumları farklı derecelerde bulgulamaktadır: Aşırı kalabalık, pis, havasız, yürüyüşe çıkma imkânı çok az ya da hiç yok, dinlenmek için yer yok, yataklar yetersiz, tuvalete serbest erişim yok, sağlık imkânlarındaki yetersizlik, mahremiyet yok. Röportaj yapılan birçok kişi, çalışanların ırkçı hakaretlerinden ve güvenlik görevlilerinin fiziksel şiddet kullanmasından şikâyet ediyor⁵³.

BM işkence ve diğer zalim, insanlık dışı veya onur kırıcı muamele veya cezalandırma eski özel raportörü Manfred Nowak, Szymanski'nin ziyaretinden birkaç gün sonra Fylakio gözaltı merkezindeydi. Nowak'ın 12 Ekim 2010 ziyaretinde şahit olduğu durum, Szymanski'nin orada bulunduğu günün koşullarıyla aynı olmalıdır:

Ziyaret sırasında, son aylardaki doluluk oranının yüksekliğinden dolayı, merkez kötü durumdaydı. Binaya girerken tutulanlar oldukça tedirgin oldu ve yetkililer başta hücreleri açmakta gönülsüzdü. Tutulanların koşulları oldukça kötüydü. Her tutulana yetecek sayıda yatak olmaması onları yataklarını paylaşmaya ya da yerde yatmaya zorlamaktaydı. Yataklar, çarşaf ve yastıklar çok pisti. Revir kirli duvarları, kapılarıyla berbat halde, duş ve tuvaletlerde su akıyordu. Hücreler rutubetli ve yerler pislik içindeydi. Hücreler oldukça karanlık ve tavandaki lambaların çoğu bozuktu, üstelik içerisi neredeyse hiç güneş ışığı almıyordu. Ranzalar arasında tutulanların hareket etmesine olanak sağlayacak kadar alan yoktu. Avlu ya da açık hava eksersizlerine erişim yoktu.

Yeni gelenlerin tutulduğu yarı açık hücreler ise en kötüsüydü. Banyo uzun zamandır temizlenmemiş gibi görünüyordu. Tuvaletler tıkalıydı ve yerde dışkıları vardı. Tutulanlar ihtiyaçlarını tuvaletin koridorlarında gidermiş ve banyoda su akmadığı için yatakhane de dayanılmaz bir koku mevcuttu. Dolayısıyla, yeni gelenlerin çoğu dışarıda uyumayı tercih ediyor⁵⁴.

⁵³ M.S.S. v. Belçika ve Yunanistan, 21 Ocak kararı, no. 30696/09, <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?action=html&documentId=880339&portal=hbkm&source=externalbydocnumb er&table=F69A27FD8FB86142BF01C1166DEA398649>, (erişim 22 Ağustos 2011), para.160.

⁵⁴ Yunanistan'a Görev raporu, 4 Mart 2011, Ek para. 40 – 41.

Nowak, aynı dönemde, Evros bölgesindeki birkaç polis merkezini de ziyaret etti ve bunların bilinen polis merkezinden çok, özel olarak göçmen gözetli birimi gibi çalıştığını gördü. Ziyaret ettiği polis merkezlerinden birinde ise yabancı vatandaşlar “kalabalık ve kirli hücrelerde, yetersiz sağlık birimleri, yetersiz tıbbi bakım ve açık havaya çıkma olanağı olmadan gözetiminde tutuluyordu.”⁵⁵ Nowak bu koşulların “insanlık dışı ve onur kırıcı muameleye yol açtığını ve BM Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesinin (ICCPR) 7. Ve 10. Maddelerinin birçok şekilde ihlali” olarak değerlendirdi⁵⁶.

Frontex Yunanistan Operasyonel Ofisi Başkanı Kari Wahlström, Yunan gözetli merkezlerindeki koşulların insanlık dışı ve onur kırıcı olarak tanımlandığını bilmesine rağmen, bize Frontex’in nasıl RABIT konuşlandırmasıyla devam etme kararı aldığını açıkladı:

Bu gerçekler en başından beri biliniyordu fakat sınırdaki baskı giderek artıyor. Koşulların farkındayız ancak, durum kontrol altına alınmadığı için şu an önemli olan bu baskıyı durdurmak.⁵⁷

İnsan Hakları İzleme Örgütü,, Frontex’in, Ekim 2010’daki hazırlık aşamasında, eğer operasyonlar göçmenlerin Yunanistan’ın sorumluluğundaki gözetli merkezlerine naklini içeriyorsa, bu insanları, Avrupa Hukuku ve uluslararası hukuktaki genişletilmiş temel hakların ihlali olan insanlık dışı ve onur kırıcı koşullara maruz bırakılacağına bilindiğini düşünmektedir.

RABIT 2010

RABIT operasyonu, RABIT Yönetmeliği’nde belirtildiği üzere, Yunanistan Varşova’daki Frontex Genel Merkezine talepte bulunmasının ardından başladı. Bu sadece bir Yunan girişimi değildi. Arias Fernández’e göre, Avrupa Komisyonu Yunanistan’ı, Yunanistan’da gelişen acil durum için Frontex’ten yardım alması hususunda “cesaretlendirdi”⁵⁸. Frontex

⁵⁵ Yunanistan’a Görev Raporu, 4 Mart 2011, Özet s. 2.

⁵⁶ A.g.e. Ayrıca para. 47: “Özel raportör Mersidini Göçmen Gözetli Merkezi dışında tehcir edilmeyi bekleyen yabancıların alıkonması için oluşturulan tesislerdeki şartların, BM Tutuklular için Minimum Standart Kuralları’na ya da tutukluların korunması hakkındaki BM Şartlarına uygun olmadığı sonucuna vardı. Onur kırıcı ve insanlık dışı muamelenin olduğu gözetli koşulları altında yabancıların gözetli sürelerinin uzatılması, 16 Kasım 1966’da kabul edilen “Uluslararası Sivil ve Siyasal Haklar Anlaşması”nın 7. Ve 10. maddelerinin ihlalidir. Genel Toplantı Kararı 2200A (XXI), 23 Mart 1976’da uygulamaya girdi. <http://www2.ohchr.org/english/law/ccpr.htm> (erişim 25 Nisan 2011).

⁵⁷ İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün Kari Wahlström röportajı, 15 Şubat 2011.

⁵⁸ İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün Arias Fernández röportajı, Orestiada, 1 Aralık 2010.

bu çağrıya olumlu cevap verdi ve diğer AB üyeleri ile AB üyesi olmayan katılımcı devletlerin muhafız havuzundan seçilen 175 sınır muhafızını Evros'a gönderdi. 2 Kasım 2010 tarihinde operasyon başladı.

Sınır muhafızlarına ek olarak, Fronex, Romanya tarafından tedarik edilen bir helikopter; Avusturya, Macaristan ve Romanya tarafından tedarik edilen dört otobüs; Romanya, Avusturya, Macaristan tarafından temin edilen beş minibüs; Romanya, Avusturya, Slovakya ve Almanya tarafından tedarik edilen dört çekerli 19 devriye arabası; Avusturya, Bulgaristan, Almanya, Macaristan tarafından tedarik edilen termal kamera donanımı ve Danimarka tarafından tedarik edilen uç ofis ünitesi (portatif bina) de dâhil olmak üzere malzeme desteği sağladı⁵⁹.

Minibüsler ve otobüsler göçmenlerin Yunan gözaltı merkezlerine nakilleri için kullanıldı⁶⁰. Frontex ofisleri uyruk belirleme görüşmeleri (“taramaları”) ve göçmenleri kaçakçılık ve organize suçlar ile ilgili sorgulamak için dört gözaltı tesisinde: Fylakio, Tycherio, Feres, ve Didymoteicho'da kuruldu⁶¹. Frontex, aynı zamanda RABIT operasyonunun giderlerini de karşıladı.

Operasyon başladığında, bir Frontex basın açıklaması insan hakları bakış açısından Yunanistan’daki operasyonun örnek teşkil ettiğini açıkladı:

Temel haklara riayet ve insan onuruna saygı tüm Frontex operasyonlarının esas bileşenleridir. Katılan görevlilerden operasyonun her safhasında azami standartlarda etik davranışlar ve profesyonellik beklenir. Operasyon süresince, özellikle uluslararası korumaya ihtiyaç duyan insanlar konusunda temel hakların ihlaline “sıfır tolerans” politikası uygulanacaktır⁶².

⁵⁹ “Frontex 175 Uzman Sınır Kontrol Personelini Yunanistan’a Gönderdi,” Frontex Basın Bildirisi, 29 Ekim 2010, http://www.frontex.europa.eu/newsroom/news_releases/art81.html (erişim 3 Nisan 2011).

⁶⁰ Frontex’in İnsan hakları İzleme Örgütü’ne mektubu, yayınlanmamış döküman, 29 Mart 2011.

⁶¹ A.g.e.

⁶² “Yunanistan RABIT 2010 İntikali,” Frontex Basın Kiti, 29 Ekim 2010, www.frontex.europa.eu/download/.../rabit_2010_deployment.pdf (erişim 3 Nisan 2011).

Yunanistan'a Yönelik Eleştiriler

RABIT operasyonunun bitişi ile (ki bu Frontex'in bölgedeki varlığını sona erdirmemiştir) aynı zamana gelen, 2011 Mart'ında Yunanistan yeniden son derece güçlü uluslararası eleştirilerin hedefi haline geldi. Önde gelen çeşitli insan hakları kurumları, insanlık dışı ve onur kırıcı muamele ve ilticaya erişim zorluklarının detaylı dökümünü içeren raporlar yayınladı. Bu kez raporlar, faillere yardım eden AB görevlilerinin bulunduğu döneme ilişkin kötü muameleleri belgeliyordu.

İşkenceyi Önleme Komitesi

Avrupa İşkencenin ve İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Ceza veya Muamelenin Önlenmesi Komitesi (CPT) 15 Mart'ta "Yunanistan'a ilişkin basın açıklaması" yayımlamıştır⁶³. CPT Yunanistan'daki göçmen ve sığınmacılarla ilgili Yunan şartlarının portresini çizmiştir.

CPT'nin değerlendirmesine göre, Yunan hükûmeti sadece CPT'nin daha 1997 yılına ilişkin yaptığı uyarılarda değinilen kötü vaziyete ilişkin ilerleme sağlamamakla kalmamış, aynı zamanda göçmenlerin durumu hakkında gerçeğe aykırı bir tablo çizmiştir. CPT'nin değerlendirmesine göre, göçmenlerin Yunan gözaltı tesislerindeki durumu, Frontex'in RABIT operasyonu sırasında, tüm zamanların en kötü seviyelerine ulaşmış olabilir.

Ne yazık ki, CPT'nin Ocak 2011'deki en son Yunanistan ziyareti esnasında elde edilen bulgular, yönetim tarafından sağlanan bilgilerin güvenilir olmadığını göstermiştir. Polis ve sınır koruma merkezleri giderek daha fazla sayıda düzensiz göçmeni kötü koşullarda tutmaya devam etmektedir. Örneğin, Evros bölgesindeki Soufli polis ve sınır koruma merkezinde, Komite heyetinin üyeleri, gözaltı tesisine ulaşmak için yerde yatan kişilerin üzerinde yürümek zorunda kalmıştır. Açık hava egzersizine ya da herhangi bir gezintiye erişimi olmadan ve kullanımlarında olan işler vaziyette sadece bir tuvalet ve duşlukla, 110m² bir oda içine sıkışmış 146 düzensiz göçmen vardı. Bunlardan 65'i dört haftadan fazla ve bir kısmı ise dört aydan fazla bir süredir bu içler acısı durumda tutulmaktaydı. Kıyafetlerini bile değiştirmelerine izin verilmemekteydi. Zaman zaman, kadınlar, gözaltı tesisinde erkeklerle birlikte

⁶³ Bkz "Yunanistan'a İlişkin Basın Açıklaması" Avrupa İşkencenin ve İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Ceza veya Muamelenin Önlenmesi Komitesi (CPT) Basın Bildirisi, 15 Mart 2011, <http://www.cpt.coe.int/documents/grc/2011-10-inf-eng.htm> (erişim 4 Nisan 2011) (Altta: "CPT Raporu").

tutulmaktaydı. CPT heyeti tarafından ziyaret edilen hemen hemen tüm polis tesislerinde benzer koşullar mevcuttu. Fylakio’da, Evros bölgesindeki yabancıların özel olarak tutulmaları için inşa edilen tesiste, çocukları ve küçük çocuklu aileleri de içeren düzensiz göçmenler haftalar ve aylar boyunca günlük açık hava egzersizine erişimi olmayan kirli, kalabalık, sağlığa aykırı kafes benzeri yerlerde kilitli tutulmuşlardır⁶⁴.

AB Temel Haklar Ajansı

AB Temel Haklar Ajansı’nın (FRA) “8 Mart 2011 tarihli Tematik Durum Raporu”nda da Yunanistan’daki acil duruma ilişkin önemli bulgular mevcuttur. FRA’nın açıkladığı gibi, “AB’nin Yunanistan ve Türkiye arasındaki kara sınırındaki durum bir temel haklar aciliyeti oluşturur. Hamile kadınları ve küçük çocuklu aileleri de içeren insanlar, insanlık dışı şartlarda tutuldular.”

Rapor özellikle Frontex’ten de söz eder⁶⁵. FRA incelemelerini yürütürken, Frontex konuşlanmasından önce Meriç’teki Yunan göçmen gözaltı tesislerini ziyaret etmiş Frontex yetkilisi Leszek Szymanski de bölgedeydi. Frontex ve FRA arasındaki işbirliği anlaşmasının ışığında⁶⁶, Szymanski FRA’nın Ocak 2011’in sonlarında Fylakio’yu da içeren gözaltı merkezlerine yaptığı ziyaretlerin bir kısmında FRA’ya eşlik etti⁶⁷. Ajans RABIT operasyonunu değerlendirerek, onun varlığının, bazı bölgelerde olumlu bir etkisi olduğunu da tesbit etti, örneğin bireylerin tarama prosedürüne dâhil olması ile “Yunanistan’a düzensiz giriş yapan insanların Türkiye’ye gayri resmi yollarla geri döndürülmesi riskinin azaltığı görülmüştür.”⁶⁸

FRA raporu Yunanistan’da gözaltı merkezlerindeki insanlık dışı ve onur kırıcı koşulları ciddi olarak eleştirirken, Frontex’in göçmenleri insanlık dışı ve onur kırıcı gözaltı koşullarına mahkûm edecek otoritelere naklindeki rolünü, Frontex’in yetkisi dışında kaldığını söyleyerek, reddediyor:

⁶⁴ A.g.e., s. 3.

⁶⁵ Temel Haklar Ajansı, “Temel Haklarla ilgili Acil Durumların Üstesinden Gelmek,” 8 Mart 2011, http://fra.europa.eu/fraWebsite/media/pr-o8o311_en.htm (erişim 13 Nisan 2011) (Altta: “THA raporu”).

⁶⁶ Bkz. Temel Haklar Ajansı bölümü, altta.

⁶⁷ Wahlström röportajı, 15 Şubat 2011.

⁶⁸ A.g.e. THA raporu, s. 9. Türkiye’ye daha çok gayriresmi geri göndermeler için, bkz. Yunanistan/Türkiye – Döner Kapıda Sıkışıp Kalanlar: Avrupa Birliği’nin Yunanistan/Türkiye Girişindeki Iraklılar, Diğer Sığınmacılar ve Göçmenler, Kasım 2008, s. 32-47, <http://www.hrw.org/en/reports/2008/11/26/stuck-revolving-door-o>, ve Güvensiz ve Hoş Karşılanmayan Kıyıları, Ekim 2009, <http://www.hrw.org/en/node/86025>

Frontex aracılığıyla AB tarafından sağlanan operasyonel yardım sadece ilk işleme tabi tutmayı kapsar ve sınırı düzensizce geçen insanların tutulmasının Frontex yetkisi dışında kaldığı görüldüğünden, bu işlemler şu anda insanların tutulduğu insanlık dışı şartlarla ilgili temel haklara ilişkin sıkıntılara etki etmez⁶⁹.

FRA'nın Yunanistan'daki hak aciliyetiyle ilgili raporu aleyhtedir ve Yunanistan'da neyin yanlış olduğuna ilişkin yararlı bir eleştiri ve eylem planı sağlamaktadır. Buna rağmen, FRA, Frontex operasyonlarının, göçmenlerin AB temel haklar ajansının insanlık dışı diyetlediği gözaltı merkezlerine nakli sırasındaki rolünü incelemekte başarısız olarak, gözaltındaki kişilerin insanlık dışı ve onur kırıcı koşullarda tutulmasına önemli katkı sağlayan bir etmeni ele alma fırsatını kaçırmıştır.

Frontex'in Gözaltındaki İhlalleri Azaltma Girişimleri

Gözaltı merkezlerindeki kötü durumdan aldığı derslerle, Frontex, krizin geçici olarak giderilmesine yardım etmek için çaba gösterdi. Böylece, örneğin, ajans aşırı kalabalık gözaltı merkezlerindeki baskının biraz olsun hafiflemesi için Yunanistan'a çadır tedarik etmeyi önermiştir. Ancak bu çadırlar kış şartlarına elverişsiz bulundu ve bu nedenle kullanılmadı⁷⁰.

RABIT konuşlanması başladığında, Frontex, Yunan hükûmetine göçmenlerin bir kısmının Yunan adalarının birinde, askeri bir üste barındırılmaları fikrini de sundu⁷¹. Dahası, ajans bir şeker fabrikasının restore edilip, bir gözaltı merkezine dönüştürülmesi olasılığını da gündeme getirdi. Şubat itibarı ile, Frontex bizi bu önerilerin 'halen değerlendirildiğini' ve Yunan otoritelerinin bunlar üzerinde hiçbir karar vermediği konusunda bilgilendirdi⁷².

Frontex'in, gözaltı merkezlerindeki göçmenlerin çok kötü durumlarına karşı pratik çözümler arayışına gösterdiği ilgiden ötürü, İnsan Hakları İzleme Örgütü 7 Aralık 2010'da Arias Fernández'e, ajansının Yunanistan otoritelerini göçmenlerin Yunanistan'ın diğer bölgelerindeki boş durumdaki gözaltı merkezlerine naklini başlatması için baskı yapmaya teşvik eden bir yazı yazdı⁷³.

⁶⁹ FRA report, p. 9.

⁷⁰ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Arias Fernández röportajı, Orestiada, 1 Aralık 2010.

⁷¹ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Wahlström ve çalışanlarıyla yaptığı röportaj, Piraeus, 15 Şubat 2011.

⁷² A.g.e.

⁷³ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Gil Arias Fernández'e mektubu, 7 Aralık 2010.

9 Aralık 2010 tarihli cevapta, Arias Fernández Frontex'in devamlı olarak aldığı pozisyonu tekrarladı: "Bizim üye devletlerin göç ve iltica sistemlerinde ve özellikle de göçaltı sisteminde doğrudan bir rolümüz yok." Bununla birlikte, şunu da söyledi:

Geçen hafta Orestiada'ya ziyaretim sırasında, Yunan Polis otoritelerinin gündemine göçaltı merkezlerindeki zor koşulları getirdim. Frontex, ayrıca, Yunan Yönetim Kurulu temsilcisine soruna dikkatlerini çeken bir mektup yolladı. Sorunu çözmek adına Avrupa Komisyonu'nun olası desteğini aramak için, Avrupa Komisyonu'nun durumdan haberdar olmasını sağladık⁷⁴.

Frontex, Yunanistan'daki RABIT operasyonunun dışında, Mart 2011'de, operasyonlarının geneli için bir 'Temel Haklar Stratejisi' benimsedi⁷⁵. Strateji'nin başlangıç bölümü, Frontex'in "etkili bütünleşmiş sınır idaresinin koşulsuz ve dâhili parçaları" olması için temel hakları saymayı ve yüceltmeyi göz önünde bulundurduğunu gösteriyor⁷⁶. Gerçekten, strateji hesap verebilirlik adına önemli adımlar attı: Avrupa Birliği Adalet Divanı'nın (CJEU) şu anda "AB birimlerinin eylemlerinin yasallığını gözden geçirme ya da eylemlerine yol gösterecek yorumu sağlama otoritesine sahip olduğunu, karşılığında birimlerin tüm faaliyetlerinde temel haklara saygı göstermek zorunda olduğunu" ve "Frontex'in, böylece, ilgili Avrupa Birliği Adalet Divanı içtihat hukukunu da kendi faaliyetlerinde dikkate alması gerektiğini belirtiyor."⁷⁷

Benzer şekilde, strateji, AB'nin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni kabul ettiğinde, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin AB'nin faaliyetlerini de gözden geçirebileceğini ve "Frontex'in, böylece, ilgili AİHM içtihat hukukunu da kendi faaliyetlerinde dikkate alması gerektiğini belirtiyor."⁷⁸

Ayrıca, AB Temel Haklar Bildirgesi'ndeki yükümlülöklere atıfta bulunan strateji, "Birleşmiş Milletler tarafından benimsenen tüm insan hakları araçları ve tüm Üye Ülkeler tarafından onaylanan Avrupa Konseyi Anlaşmalarının uygulanabilir" olduğunu belirtiyor.

⁷⁴ Frontex'in İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne mektubu, 9 Aralık 2011.

⁷⁵ Frontex, "Frontex Temel Haklar Stratejisi," 31 Mart 2011, fx_fund_rights_strategy_endorsed_by_mb_31.03.2011.pdf şu adresten ulaşılabilir http://www.frontex.europa.eu/newsroom/news_releases/art105.html (erişim 14 Nisan 2011).

⁷⁶ A.g.e., giriş.

⁷⁷ A.g.e., para. 7.

⁷⁸ A.g.e., para. 6.

Sözkonusu belge, Frontex’in üye devletlerle sorumluluk paylaştığını vurguluyor, fakat faaliyetleri için üye devlet sorumluluğuyla, bu faaliyetleri koordine eden Frontex’in sorumluluğunu birbirinden ayırıyor. Stratejinin 13. Maddesi şöyledir:

Üye Devletler ilgili uluslararası, AB veya ulusal mevzuatının ve Frontex eşgüdümü ortak operasyonları (JOs) bağlamında üstlenilen hukuki yaptırım faaliyetlerinin uygulanmasında ve böylece bu faaliyetler sırasında temel haklara saygı gösterilmesinde de başlıca sorumlu olarak kalmıştır. Bu, Frontex’in koordinatör olarak sorumluluklarını hafifletmiyor ve Frontex, kendi yetkisi altındaki tüm faaliyet ve kararlardan dolayı tamamen sorumlu olarak kalmıştır. Frontex özellikle aktivitelerinin tamamında temel hak yükümlülükleriyle uyum sağlayacak durumları yaratmaya odaklanmalıdır⁷⁹.

⁷⁹ A.g.e.

III. İnsanlıkdışı ve Onur Kırıcı Gözaltı Koşulları

“Ben bir savaşın yaşandığı topraklardan geliyorum, ancak burada karşılaştığım ızdırabı hiçbir zaman yaşamadım”

—Gözaltında tutulan Iraklı, Tychemo, Kasım 2010

Gözaltı Koşulları

Aralık 2010’da, RABIT konuşlandırması sırasında, İnsan Hakları İzleme Örgütü Yunanistan’ın Evros Bölgesindeki gözaltı merkezlerini ziyaret etti. Yunanlı otoritelerin, refakatsiz çocuklar gibi korunmasız grup üyeleri de dahil olmak üzere, göçmenleri haftalar yada aylar boyunca insanlık dışı ve onur kırıcı muamele sayılacak koşullarda tuttuklarını gördük.

Fylakio

Orestiada Polis Müdürü Tuğgeneral General Georgios Salamagkas’a verdiği bilgiye göre, Yunanistan’ın kuzeydoğu sınırına 12 km mesafede olan Fylakio gözaltı merkezinde, bizim ziyaret ettiğimiz dönemde⁸⁰ 450 kişi gözaltında tutulmaktaydı⁸¹ ki bu merkezin kapasitesi FRA’ya göre 375 kişidir. Geniş, aşırı kalabalık hücreler sıralar halinde ranza yataklarla donatılmıştı. Diğer yerlerin aksine (Tychemo, Feres, ve Soufli) otoriteler burada erkeklerle bekâr kadınları ayırmış ancak refakatsiz çocuk ve ilişiksiz yetişkinler çoğu hücrede bir arada tutulmaktaydı. Aileler, hücrelerinde bekâr erkeklerle bir arada tutulmaktaydı. Bizim varışımızdan sonra pek çok gözaltındaki kişi vücutlarını ve yüzlerini parmaklıklara dayadılar, bazıları bir görüşme için “seçilme” arzusuyla bağırıyordu. Bir gün önceki ayaklanma sonrası hava gergindi, zaman zaman protesto amacıyla bağirmaya başlıyorlardı.

Lağım suyu yerlere akıyordu. Yunanlı muhafızlara göre bu durumun nedeni, tutulanlar koşullarını protesto ederken tuvaletleri kırmalarıydı⁸². Kokuya katlanmak çok güçlü ve Yunanlı muhafızlar geniş parmaklı hücrelerin arasındaki koridora girdiklerinde ameliyat maskeleri takıyorlardı.

⁸⁰ İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün Georgios Salamagkas röportajı, Orestiada, 1 Aralık 2010.

⁸¹ Bu rakam Frontex’ten Leszek Szymanski tarafından bize verilen rakamdan (320) farklıdır.

⁸² Manfred Nowak ayrıca Ekim 2010’da yaptığı ziyarette, insanların kaldığı koğuşun yerlerinde dışkı ve idrar gördüğünü rapor etti. Ekim 2010, İnsan Hakları Konseyi Raporu, 4 Mart 2001, s.34.

Görüşme yaptığımız sırada 43 gündür gözaltında tutulan 14 yaşında bir Afgan çocuk, “Tuvalet kırık. Lağım suyu dışarı akıyor. Eğer biri buraya gelirse yüzde yüz hastalanır” dedi⁸³. Görüştüğümüz sırada iki buçuk haftadır gözaltında tutulan 16 yaşındaki başka bir Afgan çocuk ise, “Buradaki yatak pis, gerçekten çok pis. İki yatakta dördümüz yatıyoruz...18 günde bizi yalnızca bir kez dışarı çıkardılar” dedi⁸⁴.

Eritreli iki çocuk bizimle birlikte görüşmeyi talep etti. 17 yaşında olan kendi sıkıntılarından söz etti ancak aynı zamanda genç arkadaşının bazı sorunlarında da söz etti:

Yeterli su yok. Bazen saatlerce susuz kalıyoruz ardından bize içmemiz için pis su veriyorlar. Beş gün boyunca bir doktor görmeyi talep ettim ancak henüz bir tane görebilmiş değilim. Yakın zamanda bize telefon ve doktora ulaşım sağlamadıkları için burada bir grevimiz oldu. Dün yine sorunlar vardı, tekrar ve tekrar greve gittik. Herkesi dışarı çıkardılar ve üzerimizi aradılar.

Bu arama şiddetliydi ve arama sırasında darp edildim. Arama sırasında kaybettiğim için ayakkabılarım yok. Muhafızlar onları çıkartmamızı istedi ve sonra ayakkabılarım gitmişti.

Eritre'yi yiyecek bir şey olmadığı için terk ettim. Bir de askerlik vardı. Benimle görüşme yapıldığında, bana Eritre hakkında bazı temel sorular sordular. Görüşme sırasında bir kadın bana Eritrede kullanılan para birimi ve orada konuşulan diğer dilleri sordu. Bu soruların cevaplarını biliyordum. Bir konteynerde oturuyorlardı⁸⁵.

Çocuğun söz ettiği “konteyner”, ana gözaltı merkezi ile dış duvarı arasındaki avluda bulunan Frontex Fylakio ofisiydi.

14 yaşındaki arkadaşı ise hâlihazırda Fylakio’da daha uzun süre geçirmişti:

⁸³ İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün (S-18) ile röportajı, Fylakio, 1 Aralık 2010.

⁸⁴ İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün (S-19) ile röportajı, Fylakio, 1 Aralık 2010.

⁸⁵ İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün (I-21) ile röportajı, Fylakio, 1 Aralık 2010.

Türkiye’den geldiğimden beri, 26 gündür buradayım. Başta ilk üç gün yerde yatıyordum. Şimdi bir Bengladeşli, bir Afgan, bir Mısırlı ve bir başka Eritreli olmak üzere beş kişiyle bir yatağı paylaşıyorum. Yatağı dönüşümlü olarak kullanıyoruz, bu bazılarımızın yatağı gündüz bazılarımızın gece kullandığı anlamına geliyor. Genel olarak biz 30 yataklı bir odada 83 kişiyiz.

Temiz hava almak için dışarı çıkmamız mümkün değil ve çok pis olduklarından tuvaletleri kullanmamız imkânsız. Dış macunumuz olmadığından dişlerimizi fırçalamıyoruz. Dışarıdayken eşyalarımızı aldılar ve bu güne kadar geri almamıza izin vermediler. Sadece soğuk su var ve hiç sabun yok. Sadece geçtiğimiz günlerde bize üç parça sabun verdiler ve çok uzun zaman sonra kendimi yıkadım.

En kötüsü ise buna daha ne kadar katlanmamız gerektiğini söylememeleri. Her hafta “Bir hafta daha” diyorlar⁸⁶.

İki çocuğu hücrelerine kadar geçirirken daha küçük olan bize yetkililerin ailesinin bilgilerinin kayıtlı olduğu tek yer olan SIM kartını aldığını söyledi. Yunan polislerinin üzerini ararken kartı yere attığını belirtti. Avluyu işaret etti ve “Hala orada olup olmadığına bakman mümkün mü?” dedi.

Bu iki çocuk İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün ziyareti sırasında orada bulunan toplam 120 refakatsiz çocuk arasındaydı.

Fylakio’da 17 gündür gözaltında olan 16 yaşındaki refakatsiz bir Afgan çocuk, konuşmamız esnasında bize polisin şiddetini, disiplin cezası olarak anlattı:

Bir gece beni dışarı çıkarttılar ve beni dövdüler. Neden bilmiyorum. Telefonların küçük bir odada olduğu bir yere götürdüler ve bizi dövdüler. İlk başta iki kişiydiler sonra iki kişi daha [katıldı]. Gece oldu. Biz uyumayan dört beş kişiydik. Gürültü yaptık; bağırıyorduk çünkü herkes delirmişti ve çok kötü koşullardaydık. Bu yüzden bizi dışarı çıkarttılar. Bu bir hafta önce

⁸⁶ İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün (I-22) ile röportajı, Fylakio, 1 Aralık 2010.

oldu. Çok kişiydiler. Bana bir sopayla vurdular. Üç yada dört polis memuru üst bacağıma iki yada üç kez vurdu⁸⁷.

Daha önce Fylakio’da gözaltında tutulmuş kişiler de buradaki muhafız şiddetinden söz etti. Venna gözaltı merkezindeki İranlı bir sığınmacı, iki diğer kişi ile Fylakio’dan kaçmaya çalışırken Yunan polisi tarafından yakalandığında avluda dayak yediğini anlattı. İki yada üç gün boyunca yürüyememişler⁸⁸.

Fylakio’da daha önce gözaltına alınan ve Gürcü olarak kayıt yaptıran ancak vatansız olduğunu ifade eden biri, Flyakio gözaltı merkezindeki koşulları “Fylakio’da agresifler... Polis bizi insan olarak değil hayvan olarak görüyor. Umursamıyorlar. Sadece yemeği içeri [hücreye] atıyorlar ve insanların birbirini yemek için öldürüp öldürmeyeceğini umursamıyorlar. Güçlü olanlar yiyebiliyor. Diğerleri aç kalıyor.” diye nitelendirdi⁸⁹.

İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün araştırma ziyareti sırasında gözlemlediği üzere, uyruk belirleme görüşmelerinin yapıldığı Fylakio’daki ana gözaltı binası, Frontex ofisi olarak hizmet veren prefabrik bir konteynerin sade görüntüsünde. İçeride oturanlar güvenlik araçları ile getirilip götürülen gözaltındaki kişileri görebilir. Görüşme yaptığımız sırada da patlak veren protesto sesleri Frontex ofisinin bulunduğu yerden işitilebilmekteydi⁹⁰.

Tychero

Soufli belediyesine bağlı bir kasaba olan Tychero, sınıra yaklaşık 2-3 kilometre uzaklıkta. Daha önce tren istasyonu olarak kullanılan bina şu anda göçmenlerin tutulduğu bir polis merkezi. Ziyaretimiz esnasında, Yunan polisi göçmenleri esasen hücre olarak tasarlanmamış, malzeme odasına benzeyen iki hücrede tutmaktaydı. Kötü aydınlatılmış, yataksız ve polis yetkililerine göre kapasitesi azami 48 olmakla birlikte, 130 kişi gözaltında tutulduğu için aşırı kalabalıktı⁹¹.

⁸⁷ İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün (S-19) ile röportajı, Fylakio, 1 Aralık 2010.

⁸⁸ İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün (S-23) ile röportajı, Venna, 2 Aralık 2010.

⁸⁹ İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün (S-22) ile röportajı, Venna, 2 Aralık 2010.

⁹⁰ Fylakio hakkındaki bulgularımızın tümü için bkz HRC raporu, s. 33. Ayrıca bkz: THA raporu, s. 25 – 26, İnsan Hakları İzleme Örgütü, Döner Kapıda Sıkışıp Kalanlar, 2008, <http://www.hrw.org/reports/2008/11/26/stuck-revolving-door>, s. 70-71.

⁹¹ İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün Tychero Polis Gözaltı Birimi komutanı Haralampos Vomvellis ile röportajı, 30 Kasım 2010.

Göçmenler kartonların üzerinde yada doğrudan beton zemin üzerinde yatmak zorundaydı. Yunanlı muhafızlar, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, gözaltındaki kişilerin tuvalete erişimi olmadığından idrarlarını şişelere yaptıklarını doğruladı⁹². Gözaltındakiler bize tuvalet ihtiyaçlarını giderdikleri köşeyi gösterdiler ve bir tanesi bize sırt çantasında, besbelli fare nedeniyle oluşmuş zararı gösterdi. Muhafızların bir grup göçmeni tuvaletlerini yapmaları için hücrelerinden alıp, yakındaki bir araziye götürdüklerini gözlemledik.

Görüştüğümüzde 48 gündür gözaltında olan Iraklı bir adam Tychero polise merkezindeki durumu şöyle betimledi:

Ben bir savaşın yaşandığı topraklardan geliyorum, ancak burada karşılaştığım ızdırabı hiçbir zaman yaşamadım. Bayılmadığın sürece doktor görmene izin vermiyorlar... Elektrik ve su yok. Pisuvardan su içiyoruz⁹³.

Feres

Feres sınırdan üç dört kilometre uzaklıkta, Alexandroupoli (Dedeagaç) belediyesine bağlı göçmenlerin yine esasen gözaltı amacıyla tasarlanmamış karakolda tutulduğu bir kenttir. Ziyaretimiz sırasında polis 97 kişiyi gözaltında tutmaktaydı oysa kendileri bile merkezin kapasitesinin 30 olduğunu belirtmişti. Aynı zamanda göçün “yüksek olduğu sezonda”, yazın, 120 kişinin burada tutulduğu duyumunu aldık. Erkekler ve kadınlar bir arada tutulmaktaydı.

12 gündür gözaltında tutulan 50 yaşındaki Gürcü bir kadın, Yunanistan’a tıbbi tedavi için geldiğini belirtti ve bize Feres karakolda çektiği çileyi anlattı:

Buranın ne kadar pis ve benim için ne kadar zor olduğunu hayal bile edemezsiniz. Duş almak mümkün değil. Ne olacağını bilmiyorum... Bütün erkekler içeride sigara içiyor. Burada aynı zamanda genç kadınlar da var. Bu

⁹² Güvenlik görevlisinin yorumu resmi bir röportaja ait değil. İnsan Hakları İzleme Örgütü, Döner Kapıya Sıkışmak raporu s.82’de belirtildiği üzere alıkonuların dışkılarını şişelere yapmaları hakkında birçok benzer söylenti duyduğu gibi Petrou Ralli Gözaltı Birimi’ne 2008’de yapılan ziyarette de şişelerce dışkı görüldü. CPT de iki Yunan gözaltı merkezinde aynı gözlemlerde bulundu. (CPT Yunan Raporu, 8 Şubat 2008, s. 17, 18). Yunan Hükûmeti CPT’ye bu tür durumların “eskiden yaşandığını ve sadece psikolojik rahatsızlıkları olan tutuklular için geçerli olduğu” cevabını vererek, “şu an bu tutuklular için 24 saat tuvalete erişme imkanı bulunduğunu”nu söyledi. (Yunan Hükûmetinin CPT’ye Yanıtı Raporu s. 9, para. 1.a.(6)).

⁹³ İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün (I-15) ile röportajı, Tychero, 30 Kasım 2010. Tychero hakkında daha fazla bilgi için, bkz THA raporu, s. 25.

erkeklerle bir arada olmamız yakışık almaz. Geceleri uyumuyorum. Sadece döşegin üzerinde oturuyorum⁹⁴.

16 yaşında, görüşme yaptığımızda gözaltında 50 gün geçirmiş olan İranlı ve Iraklı iki refakatsiz çocuk Feres karakolundaki koşulları betimledi:

Gün boyunca uyuyorum. Yemekler kötü. Sabunu [kendim] satın aldım. Bir Euro'ya mal oluyor. Diş macunum ya da üzerimi değiştirecek kıyafetim yok. Yer olmadığından yedi gündür tuvalette uyuyorum⁹⁵.

39 yaşındaki Sudanlı bir erkek İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne Feres karakolundaki şiddeti anlattı:

Bir gece, uzun süredir burada olan bazı insanlar uyumak istemedi ve şarkı söyledi. Polis sadece geldi ve içerideki herkesi ıslattı. Gece de su gibi soğuktu.

Bir kez gündüz ve bir kez akşam olmak üzere bizi günde iki kez saydılar. Biri sırada arzu ettikleri gibi durmazsa onu bir sopa ile dövüyorlardı. Bazen sayım zamanı uyuya kalanlar oluyordu, onları da dövüyorlardı⁹⁶.

Bize, aynı zamanda, Feres'te ciddi tıbbi bakım eksiklikleri olduğunu ve hiçbir doktor bulunmadığını belirtti. Bu koşullar altında, gözaltındakiler kendi kendilerine yardım etmeye çalışmak zorunda olduğunu söyledi:

Zehirlenmiş bir kız vardı ve doktor olmadığından geleneksel ilacımızı kullanmak zorunda kaldık. Kusturabilmek amacıyla su ve tuz karıştırdık⁹⁷.

Feres'te konuştuğumuz gözaltındaki, 22 yaşında İranlı bir erkek, bizimle konuşmaya karar verdiği için polisin onu döveceğinden korkuyordu. Bir gece gözaltındaki başka bir kişiyle

⁹⁴ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün (S-2) ile röportajı, Feres, 29 Kasım 2010.

⁹⁵ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün (I-14) ile röportajı, Tycho, 30 Kasım 2010.

⁹⁶ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün (S-3) ile röportajı, Feres, 29 Kasım 2010.

⁹⁷ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün (I-37) ile röportajı, Atina, 13 Şubat 2011.

kavga ettiğini ve bu nedenle polis tarafından dövülerek “cezalandırıldığını” söyledi. Bir defasında ise, polisin gözaltı tesisinden tüm erkekleri dışarı çıkartıp dövmeye karar verdiğini belirtti⁹⁸. Yunanlı bir polis memuru İnsan Hakları İzleme Örgütü ile resmi olmayan bir konuşmada bu durumu teyit etti. Gözaltındakilerin her gece kavga ettiğini, polisin içeri girdiğini ve hepsini dövdüğünü söyledi⁹⁹.

Feres gözaltı merkezinin komutanı Spiridon Daskaris, zorlu koşullardan açıkça söz etti ancak bunun nedenini, finansal krizin Yunanistan’ı sert vurması sonucu daha iyi standartlar tesis etme olanakları olmayışı olarak açıkladı:

Çamaşırhane ve gıda sağlayıcılarına para borçluyuz. Gözaltındakilerin şu anda sabunu yok çünkü sabunları tedarik eden süper market usandı. Tekrar ve tekrar istedik. Bazı insanlar kendi paralarından satın alıyor. Yardım aldığımızda bu genellikle kendi devletimizden değil, diğerlerinden oluyor¹⁰⁰.

Soufli

Soufli, Evros Bölgesinde yer alan, Evros (Meriç) Nehrine çok yakın bir belediyedir. Soufli karakoluna ziyaretimizde bir kez daha erkekler ve kadınların ayrı tutulmadığı, aşırı kalabalık, kirli, kötü aydınlatılmış bir merkezle karşılaştık. Yunanlı polis memurlarından biri İnsan Hakları İzleme Örgütü tercümanına, iki gün önce hücredeki bir kadının, gözaltındaki bir başkası tarafından tecavüze uğradığını belirtti¹⁰¹. İnsan Hakları İzleme Örgütü Frontex’in bu iddiadan haberdar olup olmadığını sordu. Şu cevabı aldık:

Frontex söz konusu tecavüz iddiası ile ilgili bilgiyi 5/6 Kasım 2010’da sahadan edinmiş; ivedilikle Yunan polisi ile temasa geçerek, iç soruşturmanın yapılmasını talep etmiş ve bu konuda uzlaşmıştır. Frontex, daha sonra, söz konusu tecavüzün soruşturma sonucunda doğrulanmadığına ilişkin bir rapor almıştır¹⁰².

⁹⁸ İnsan Hakları İzleme Örgütü tercümanı (G-2) ile konuşmalar, Feres, 29 Kasım 2010.

⁹⁹ Feres’te bir polis memuruyla resmi olmayan konuşma.

¹⁰⁰ İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün Spiridon Daskaris röportajı, Feres, 29 Kasım 2010. Feres’teki bulgularımızın tümü için, bkz İHK raporu, s. 42; THA raporu, s. 25.

¹⁰¹ Soufli’de bir polis memuruyla resmi olmayan konuşma, 29 Kasım 2010.

¹⁰² Frontex’in İnsan Hakları İzleme Örgütü’ne mektubu, 29 Mart 2011.

17 yaşındaki refakatsiz Iraklı bir çocuk bize Soufli gözaltı merkezinden kaçma girişimini ve Yunan polis memurlarının onu yakaladıklarında nasıl fiziksel şiddet kullandığını anlattı:

Bir kez kaçmaya çalıştım. Beş dakika sonra beni yakaladılar. Sonra beni dövdüler. Pek çok kez boynuma, ayaklarıma ve kafama vurarak dövdüler. Beni tekmelediler. Beni copla dövmediler. Dört saat boyunca ellerimi bağladılar; ellerimi parmaklıklara bağladılar; tam dört saat boyunca; ve sonra üzerime su attılar. Bu Soufli’de oldu. Daha sonra beni diğer gözaltındakilerin olduğu yere götürdüler. 30 dakika ya da bir saat boyunca dayak yedim. Herkes bana vurdu. Doktora götürülmedim. Parmaklarımdan yaralanmıştım ve tırnağım düştü [bize gösteriyor]; öyle çok acı içerisindeydim ki iki hafta boyunca uyuyamadım¹⁰³.

Ziyaretlerimiz sırasında diğer karakol ve gözaltı merkezlerinde olduğu gibi Soufli’de de hava gergindi. Ayrılmadan önce son kez, gözaltında olup halen bizimle konuşmak isteyen biri kalmadığından emin olmak için kendimizi tanıttığımızda biri “İnsan hakları hakkında konuşmak istemiyorum. Burada insan hakları yok. Burası bir mezar!” diye bağırdı¹⁰⁴.

Sığınmaya Erişim

Gözaltındakiler, İnsan Hakları İzleme Örgütü’ne Evros Bölgesi’ndeki gözaltı merkezlerinden sığınma başvurusu yapmanın zor olduğunu belirtti. Sığınma başvurusu yapmanın zorluğu, kötü gözaltı koşulları ışığında değerlendirilmeli. Gözaltındakiler, sürekli olarak, sığınma talep ederlerse bu koşullarda daha uzun süre gözaltında kalacaklarından korktuklarını ve Yunanistan’da mülteci statüsü almanın imkansızlığını ifade ettiler. Bu onları sığınma talebinde bulunmaktan alıkoymaktaydı. 17 yaşındaki bu çocuğun açıklaması gözaltındakilerin, sıklıkla sığınmanın ne olduğu ve sürecin ne kadar zaman alacağına ilişkin temel bilgilerden yoksun oluşunun, korkularına nasıl eşlik ettiğini gösteriyor¹⁰⁵:

¹⁰³ İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün (S-3) ile röportajı, Feres, 29 Kasım 2010.

¹⁰⁴ Yorum İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından duyuldu, Soufli, 29 Kasım 2010. Soufli hakkındaki bulgularımızın tümü için, bkz İHK raporu, s. 31; THA raporu, s. 27.

¹⁰⁵ Temel Haklar Ajansı aynı bulguları rapor etti. Bkz, s. 22: “THA birimlerde tutulan göçmenlerle konuşurken, göçmenlerin neden tutuklandıkları ve orada ne kadar kalacakları konusunda genel bir anlayış eksikliğiyle karşılaştı. Bu durumun ise artan strese ve birimlerdeki şiddette katkıda bulunduğu THA tarafından rapor edildi. Böyle bir bilgi eksikliği, bağımsız yasal danışmanlığın eksikliğiyle bir araya gelince insanların neden sınırda iltica için başvuru yapmayıp insan kaçakçılarının yönergelerini takip ettiklerini de açıklıyor. Ek olarak, konuyla ilgili muhatapların çoğu, polis serbest bırakmadan önce mülteci komisyonunun kararını beklediği için, iltica hakkı isteyenlerin daha uzun süreler sınır gözaltı birimlerinde kalacağını belirtiyor.”

Bir İranlı sığınma talep etti, gözaltında yüz gün bekledi ve red edildi. Ondan sonra konuşmadı... Bu nedenle sığınma talep etmiyorum... Sığınma talep edenlerin hiçbir karar alınmadan on sene beklemek zorunda olduklarını duydum¹⁰⁶.

Soufli’de Iraklı bir adam bize yanaştı ve sığınma başvurusu yapmak için yardımımızı istedi. Yanımızda duran Yunanlı polis memuruna bu kişinin başvuruda bulanmak istediğini belirttiğimizde, polis memuru bizim aracılığımızla ona cevap verdi: “Ona söyleyin eğer sığınma talebinde bulunursa bu çok uzun zaman alacak. İlk karar gelmesi bir buçuk ay sürer. Eğer reddedilirse ve temyize gitmek isterse daha çok ay sürer. Ve o burada kalır.”¹⁰⁷

Venna’da gözaltında tutulan bir başka İranlı sığınma başvurusu yapmak istediğini belirtti ancak “polis eğer sığınma talep edersek, burada altı aydan fazla kalacağımızı söylüyor” dedi¹⁰⁸.

Tychero gözaltı merkezindeki polis şefi, sığınmaya başvurmanın insanlık dışı ve onur kırıcı koşullarda gözaltı süresini uzattığını doğruladı:

Bazıları sığınma talebinde bulundu. Onların Alexandroupolis’e gönderilmeleri gerekiyor. Çoğu sığınma talebinde bulunmuyor, bunun yerine kâğıtlarını aldıktan sonra Atina’ya gitmek için bekliyorlar. Sığınma başvurusu gözaltı süresini uzatıyor. Başvuruları incelememiz gerekiyor. Eğer başvurular reddedilirse, başvuru sahipleri ya geri iade ediliyor ya da elçilikleri aracılığıyla sınır dışı ediliyor¹⁰⁹.

¹⁰⁶ İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün (S-3) ile röportajı, Feres, 29 Kasım 2010.

¹⁰⁷ Yunan polis memuruyla resmi olmayan konuşma, 29 Kasım 2010.

¹⁰⁸ İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün (S-22) ile röportajına ek, Venna, 2 Aralık 2010.

¹⁰⁹ İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün (I-5) ile röportajı, Tychero, 29 Kasım 2010.

IV. Frontex'in Yunanistan'daki Yaptırım Rolü

Frontex resmi bir karar mercii olmamasına rağmen pratikte, Frontex tarafından konuşlandırılan geçici görevlilerin Evros sahasında, göçmenlerin yakalanması ve Yunan yetkilileri tarafından incelenmeksizin onaylanan uyrukluk belirleme tavsiyeleri gibi geniş çaplı faaliyetlere katılarak, fiilen kararlar verdikleri ortaya çıkıyor.

Yakalamalar

RABIT konuşlandırmasının temel amaçlarından biri Yunanistan'ın Türkiye ile kara sınırını kontrol etme kapasitesini arttırmaktı. Yunanistan'a kaçak göçmenleri yakalama konusunda yardım, Frontex'in bu amaca hizmet eden en önemli yöntemlerinden biriydi. Bu, 175 geçici sınır muhafızının bölgede konuşlandırılmasını, ayrıca Yunan polisine araç-gereç, mali fon ve müdahale görevlerinde tavsiye sunulmasını kapsıyordu.

Arias Fernandez, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, Frontex'in en az bir Yunan görevli eşliğinde devriyelere katıldığını belirtti. Bu devriyelerde "geçici görevlilerin" göçmenleri yakalama ve gözaltı işlemlerini yürüten Yunan meslektaşlarına teslim etme yetkilerinin olduğunu söyledi. Kari Wahlström, Leszek Szymanski ve Gerald Baumkirchner isimli üç Frontex görevlisiyle gerçekleştirdiğimiz toplantıda, geçici sınır muhafızlarının, göçmenleri yakalaması ve Yunan gözaltı merkezlerine teslim etmesiyle, göçmenleri insanlık dışı ve onur kırıcı muamelelere maruz bıraktığı yönündeki endişeleri dile getirdik. Bahsi geçen Frontex görevlileri, RABIT konuşlanmasındaki sınır muhafızlarının gerçekten de bu devriyelere katıldığını onayladılar ve Baumkirchner şöyle cevap verdi:

Siz yapmadığımız şeyleri yapmamız gerektiğini veya şu an yaptıklarımızı durdurmamız gerektiğini söylüyorsunuz. Ancak prosedür böyle. Bize verilen göreve göre hareket ediyoruz¹¹⁰.

Yukarıda da bahsedildiği gibi, Frontex görevlileri, kendilerinin de, kapsamlı biçimde gözler önüne serilen, genel anlamda kabul edilemez gözaltı koşullarından haberdar olduklarını onayladılar¹¹¹. Frontex sınır muhafızlarının çalıştıkları yerlerin fiziksel

¹¹⁰ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Gerald Baumkirchner röportajı, Pireaus, 15 Şubat 2011.

¹¹¹ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Wahlström çalışanlarıyla yaptığı röportaj, Pireaus, 15 Şubat 2011.

konumları, onların da bu koşullardan haberdar olduklarını açıkça gösteriyor. Örneğin Feres gözaltı merkezinde, İnsan Hakları İzleme Örgütü, gün boyu orada oturan pek çok Slovak sınır muhafızıyla karşılaştı. Her ne kadar İnsan Hakları İzleme Örgütü ile işleri hakkında tartışmaya girme konusunda isteksiz olsalar da yakalamalara katıldıklarını kabul ettiler ve gözaltı merkezindeki durumdan tamamen haberdar olduklarını söylediler. RABIT gücünün bir parçası olarak gece devriyesini beklerken, Slovak sınır muhafızları kahvelerini yudumluyor ve gözaltındakilerin görülebildiği, gözaltı bölgesinin açık hava kısmına bakan bir balkonda sohbet ediyorlardı.

Frontex'in, RABIT sınır muhafızlarının Yunan makamlarının emrinde olduğunu açıklamasına rağmen¹¹², Frontex tarafından konuşlandırılan geçici muhafızların Yunan polisi ile yan yana olduğu durumda aralarında sıkı bir emir komuta zincirinin var olup olmadığı belli değildir. Her ne kadar Frontex mevzuatı RABIT'e katılan sınır muhafızlarının "görevlerini icra ederken kendi üniformalarını giyeceklerini"¹¹³ kural olarak kabul etse de, Piraeus'ta Frontex Operasyonel Ofis'teki görevliler kendilerinin ülkelerindeki merkezi otoritenin emrinde olmadığını açıkladılar. Bununla birlikte bazı durumlarda ülkelerinde bulunan yetkililere devriye sonrasında rapor veriyorlar. Devriyeler sırasında geçici sınır muhafızları, herhangi bir sorun oluştuğunda yasal sorumluluğu üzerinde taşıyacak olan Yunan bir 'nöbet lideri'nin emri altında çalışıyorlar¹¹⁴. Ancak nöbet liderinin bu devriyelerin amiri olup olmadığını sorduğumuzda Szymanski şu cevabı veriyor:

RABIT devriyeleri bir amir olmadan gerçekleştiriliyor; ancak nöbet lideri devriyelere öncülük ediyor. Bir amirle karşılaştırıldığında bu liderin hiyerarşik konumu neredeyse aynı. Nöbet liderleri daima Yunanlı oluyor. Devriyelerin nasıl sürdürüleceğiyle ilgili emirleri bu liderler veriyorlar. Ve devriyelerin planlanması aşamasına üye devletler dahil edilmiyorlar. Geçici görevliler, devriye süreleri boyunca hiçbir şekilde üye devletlerle iletişim halinde olmuyorlar¹¹⁵.

¹¹² A.g.e. Bu ayrıca RABIT yönetmeliğini ortaya çıkartıyor: Tüzük (EC) No 863/2007, 11 Temmuz 2007, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32007Ro863:en:NOT> (erişim 13 Nisan 2011), Madde 5.

¹¹³ Frontex Tüzüğü, Madde 4.

¹¹⁴ Bu hem Arias Fernández, Orestiada, 1 Aralık 2010 hem de Wahlström ve çalışanları, Piraeus, 15 Şubat 2011 röportajında ortaya çıktı.

¹¹⁵ İnsan hakları İzleme Örgütü'nün Leszek Szymanski röportajı, Piraeus, 15 Şubat 2011.

Devriyeler üzerindeki Yunan otoritesini kaldıran anlaşılır ve açık bir antlaşma oluşturulmadığı sürece devriyelerde yaşananlarla ilgili en büyük sorumluluk Yunan otoritelerinin olacaktır; çünkü bu devriyeler Yunanlıların egemen olduğu topraklarda gerçekleştirilmektedir.

Uyruk Belirleme Görüşmeleri

Frontex'in sınır uygulamasına katılımı, çoğunlukla, tarama olarak adlandırılan uyruk belirleme görüşmelerini yapacak personelin sağlanmasını içerir. Bu görüşmelerin amacı görüşülen kişinin sınır dışı edilmesini gerçekleştirmek üzere menşe ülkesini belirlemektir. Taramalar, Evros'taki gözaltı tesislerinde yürütülür. İnsan Hakları İzleme Örgütü bir Frontex tercümanı ve iki Frontex ülke uzmanı tarafından yürütülen üç uyruk belirleme taramasını gözlemledi. Yunan polisinin gözaltındaki kişileri Frontex takımına getirdiklerini ve görüşmeler sırasında orada bulunmadıklarını gözlemledik. Tychoero gözaltı tesisinde gözlemlediğimiz üç görüşmede hiçbir Yunan polis memuru bulunmuyor ve yalnızca Frontex görevlileri tarafından gerçekleştiriliyordu.

Evros bölgesinde çok az sayıda göçmen sığınma başvurusunda bulunduğundan (sonuçta Atina'da sığınma talebinde bulunacak çoğunluğu göz önünde bulundurduğumuzda) uyruk belirleme görüşmeleri çoğu göçmenin tecrübe ettiği en önemli görüşmelerdir. FRA raporu “Ortak ekipler tarafından yapılan tarama, organize suç yöntemleri hakkında bilgi edinmek amacıyla Frontex tarafından görüşülmediği sürece, sınırdaki düzensiz bir göçmenle gerçekleştirilen tek kapsamlı görüşmedir” diye gözlemledi¹¹⁶.

Uyruk belirleme, Yunanistan belirli ülkelerin vatandaşlarını sınırdışı edemediğinden ve ayrıca uyrukları belirlenen bu kişileri gözaltında tutamayacağı için önemlidir¹¹⁷. BM işkence özel raportörü Manfred Nowak, Yunanistan'daki Ekim 2010 tarihli araştırma göreviyle ilgili raporunda bu uygulamanın etkilerine değinir:

Gözaltı süresinin uzunluğunun, yabancıların uyruklarına bağlı olduğu görülmüştür. Sınırdışı edilemeyen yabancılar (örneğin Afganistan, Somali, Pakistan'dan gelenler) 30 gün içinde ülkeyi terk etmeleri talebiyle birkaç

¹¹⁶ THA raporu, s. 22.

¹¹⁷ Yunanistan'ın belli ülkelerden gelen göçmenleri bazen geri gönderememesi bu ülkelerdeki şiddet tehlikesiyle alakalıdır, fakat bazen de vatandaşlarını geri almayı kabul eden ülkelerle diplomatik ilişkilerin eksikliği veya işbirliğinin olmamasından kaynaklanır.

gün içinde serbest bırakılırken, prensip olarak sınırdışı edilebilenler, polis nezaretinde birkaç aya varan sürelerde beklemek durumunda kalır. Bu gözaltındakiler arasında aşırı bir adaletsizlik ve ayrımcılık duygusu yaratmıştır¹¹⁸.

20 Ocak 2000'de, Türkiye ve Yunanistan, Yunan-Türk sınırını düzensiz olarak geçen Yunanistan ve Türkiye vatandaşları ile diğer üçüncü ülke vatandaşlarının geldikleri ülkeye geri gönderilmelerine olanak sağlayan bir anlaşma imzaladı¹¹⁹. İki ülke anlaşmayı imzalamalarının ardından, sürekli olarak bunun yorumlanması ve uygulanması hususunda anlaşmazlığa düştü. Genel bir kural olarak, Türkiye sadece kendisinin de geri kabul anlaşmasının olduğu ülke vatandaşlarını kabul etmektedir. Şu anda, uygulamada, anlaşma Iraklı, Suriyeli, İranlı ve Gürcü vatandaşlara uygulanabilir¹²⁰.

Yunanistan-Türkiye geri kabul anlaşması kapsamında sınırdışı edilemeyen düzensiz göçmenler hali hazırda doğrudan kendi ülkelerine sınırdışı edilebilirler. Bu ancak sözkonusu ülkenin, sınırdışı edilen kişiyi kendi vatandaşı olarak tanımasıyla gerçekleşebilir. Bazı ülkeler, ki bunlara Yunanistan'da diplomatik misyonu olmayan ülkeler de dahildir, vatandaşlarının sınırdışı işlemlerinde Yunanistan ile işbirliğinde bulunmamaktadırlar.

Tychero gözaltı merkezi amirinin açıkladığı gibi uyruk belirlemeler kimin sınırdışı edilebileceğini de belirlemeleri nedeniyle, tesislerdeki gözaltı süresini etkileyen belirleyici bir faktördür:

İnsanları tutmak, uyruklarına bağlıdır. Eğer Türkiye'ye komşu bir ülkenin vatandaşıysalar, geri kabul için başvururuz. Bu altı aya kadar sürebilir. Diğer ülke vatandaşları için 30 gün içinde -savcı suçlamalarda

¹¹⁸ Yunanistan'a Görev Raporu, 4 Mart 2011, para. 39.

¹¹⁹ "Yunanistan Kamu Düzeni Bakanlığı işbirliğiyle Yunanistan Cumhuriyeti ve Türkiye Cumhuriyeti arasında yapılan Suçla Mücadele, Terör, Organize Suç, Uyuşturucu Ticareti ve Yasadışı Göçle ilgili Anlaşma," 20 Ocak 2000. Geri kabul ve insan hakları politikası analizi için, bkz Avrupa Parlamentosu, İç İşleri Genel Müdürlüğü, Politika Departmanı C: Vatandaşlık Hakları ve Anayasal Konular, "Geri Kabul Politikası," PE 435.632, Eylül 2010, http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/14957/EP_ReadmissionPolicy_en.pdf?sequence=4 (erişim 14 Nisan 2011).

¹²⁰ THA raporu, s. 24.

bulunmayacağına karar verdikten iki üç gün sonra, ülkeyi terk etmeleri gerektiğini belirten kağıtları veririz¹²¹.

Belli uyrukluklar sınırdışı edilemediği için bazı belgesiz göçmenler bu grupların üyesi olduklarını iddia ederler. Frontex'in uyruk belirleme taramaları bu fenomeni irdelemeye yöneliktir¹²².

Her ne kadar bu taramalar uluslararası koruma gereksinimlerini tanımlamaya yönelik olmasa da gerçekte gözetimindeki kişilerle sınırdışı edilmeden önce yapılan en kapsamlı görüşmelerdir. Yunanistan'da (özellikle Evros bölgesinde)¹²³ sığınma talep etmenin önündeki ciddi engeller göz önüne alındığında, eğer bu görüşmeler sığınma sürecine erişimi kolaylaştırmazsa gerçek mültecilerin sınırdışı edilmesiyle sonuçlanabilirler. Fylakio'da tanıştığımız 17 yaşında Suriyeli bir çocuk, mülteci olmak için güvenilir bir iddiaya sahip görünüyordu. Suriye'de zulüm gördüğünü öne sürmesine rağmen, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, Yunan polisi kendisine bunun gözetim süresini uzatacağını belirttiği için, mülteci statüsü almak için başvurmak istemediğini söyledi. Aynı zamanda polisin, doğum tarihini söylediğinden iki yaş daha büyük kaydederek, çocuk olduğunu belirtmesine rağmen yetişkin olarak kaydedildiğini söyledi. Korku, yanlış bilgilendirme ve güvensizlik sonucu, nihayetinde uyuşu hakkında yalan söyledi.

Abimin Suriye'de politik sorunları vardı ve bu nedenle Suriye'de uzun bir süreyi siyasi tutuklu olarak geçirdi. Muhabarat [gizli güvenlik polisi] babamı aldığı gibi benimle de konuştu. Kötü ekonomik sorunlarım da vardı ve Suriye'de genellikle yeterince yemek yiyemiyordum.

24 gündür Venna'dayım. Yunanlılar benimle birlikte gelen herkesi salıverdi ve neden beni hâlâ burada tutmaya devam ettiklerini bilmiyorum. Kaçakçılar bana Filistinli olduğumu yazmamı söyledi ama şimdi hâlâ buradayım.

¹²¹ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Tycho Gözetim Birimi komutanı Haralampos Vomvellis röportajı, 30 Kasım, 2010. Söz konusu suçlamalar Yunanistan'a yasadışı giriş için cezai kovuşturmalardır.

¹²² Arias Fernández'le röportaj, Orestiada, 1 Aralık 2010.

¹²³ Döner Kapıda Sıkışık Kalanlar, s. 86-91.

Kaydım biri tercüman olmak üzere üç kişi tarafından yapıldı. Başlangıçta Filistinli olduğumu yazdım. Tercüman benimle Arapça konuşmaya başladı sonra Kürtçeye geçti. Onlara 17 yaşında olduğumu söyledim ama bir nedenden ötürü beni 19 diye kaydettiler.

Birkaç gün sonra buna daha fazla katlanamadığım için Suriyeli olduğumu itiraf ettim.

Polisler eğer sığınma için başvurursam, buradan asla çıkamayacağımı söylediler. Bu nedenle mülteci statüsü için talepte bulunmak istemedim. 45 gündür buradayım ve kimse benimle mülteci statüsüne ilişkin konuşmadı. Burada mülteci statüsü isteyenler var ve 55-60 gündür buradalar.

Kesinlikle bu ülkede mülteci statüsü istemiyorum. Bize hayvandan kötü muamele ediyorlar -burada içmemize yetecek kadar su bile yok. Neredeyse hiç dışarı çıkarılmıyoruz. Bazen bizi sadece birkaç dakikalığına çıkartıyorlar. Bize şiddet uyguluyorlar¹²⁴.

Bunlar pratikte, Evros bölgesinde gözaltındaki çoğu göçmenin yaptığı tek gerçek görüşme olduğu için, meşru iltica talepleri olanları sığınma başvurusu yapıp yapmama hususunda etkileyebilir. Suriyeli çocuk, dayanılmaz gözaltı koşullarında kalışını uzatacağı anlamına geldiği için sığınma talep etmenin bir seçenek olmadığına inandı. Bu çocuk uyuğunun belirlenmesi için tarandı, ama dediği gibi, “kimse benimle mülteci statüsüne ilişkin konuşmadı” ve yaş belirlenmesine itiraz etmesi mümkün olmadı.

Bu olaydaki koruma başarısızlığının tamamen Frontex uyruk belirleme tarayıcılarından kaynaklandığını iddia etmiyoruz, ama Evros bölgesinde faaliyet gösteren uyruk belirleme taramaları, bu sürece müdahil olan tüm yetkililer tarafından tıpkı kendisini tanıtan refakatsiz çocuğun koruma ihtiyaçlarının karşılanmamış olması gibi, uygulamaya yapılan yanlış vurgunun bir göstergesidir. Çocuğu, hakları hakkında bilgilendirecek, zulüm korkusunu ortaya çıkartacak ya da bir çocuk olarak yüksek menfaatinin belirleneceği—insanlık dışı ve onur kırıcı gözaltı koşullarıyla

¹²⁴ İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün (I–20) ile röportajı, Fylakio, 1 Aralık 2010.

birleştirildiğinde— dostça bir görüşmenin eksikliği, onu ciddi sorunlarla karşı karşıya bırakabilecek, yanlış bilgilerle yönlendirilmiş kararlar almaya itebilir.

Temel Haklar Ajansı raporu, koruma mekanizmaları eksikliği ve Frontex'in uyruk belirleme prosedürü de dâhil olmak üzere yaptırım mekanizmalarının aşırılığının bir arada bulunmasının sonucu olarak geri gönderme ihtimaline işaret ediyor:

Yunanlı otoriteler geri kabul süreci için sorumluyken, geri kabul için işlemleri yürütülen bir kişinin gerçekte uluslararası korumaya ihtiyacı olup olmadığını belirleyecek bir sistem mevcut değildir, ki bu durum Avrupa Birliği'ni ciddi bir riskle karşı karşıya bırakıyor: AB yardımı uyruk belirleme için sağlanmış ve kişinin uluslararası koruma ihtiyacında olduğunun tanımlanması için paralel bir yardım olmaksızın, geri kabulü kolaylaştırmıştır¹²⁵.

Gözaltındakilerin, uyruk belirleme görüşmelerine itiraz edip edemeyecekleri ya da nasıl itiraz edecekleri, belirlemenin nasıl kayıt altına alındığı ya da uyruk belirlemedeki hataların nasıl belirlenebileceği ya da düzeltilebileceği, açık değildir.

Gözaltının uzunluğu, sınırdışı ve sığınma gibi kritik konularda Frontex'in uyruk belirleme görüşmelerinin etkisi göz önünde bulundurulduğunda, hangi noktada Yunanlı yetkililerin Frontex'in uyruk belirlemelerini bir idari karar hükmü olarak kabul ettikleri ve bir kişinin bu karara nasıl karşı çıkabileceği ya da temyize gidebileceği soruları ortaya çıkmaktadır. Bu konuyu tartıştığımız Yunan polis personeli, bize, Frontex'in uyruk belirleme taramalarını belirleyici gördüklerini belirtti. Tycheron polis şefi şöyle söyledi:

Frontex tek başına tarama yapar, sonra onlar tarih ve evrakları verirler. Polis tarama yapmaz. Biz onlarla İngilizce ya da Yunanca konuşuruz ancak daha çok Frontex'in bize vermiş olduğu bilgiye güveniriz¹²⁶.

Feres gözaltı merkezi polis amiri Spiridon Daskaris, benzer bir açıklamada bulundu:

¹²⁵ THA raporu, s. 24.

¹²⁶ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Tichero Gözaltı Birimi komutanı Haralampos Vomvellis'le röportajı, 30 Kasım 2010.

Tarama süreci bir Frontex sürecidir... Eğer biri Filistinli olduğunu söylüyorsa Filistin'i bilmeli. Nerede olduğunu ve haritayı bilmeli. Onlar “Başkanın kim? Başkent neresi? diye soruyorlar. Onlara: “Filistinli olduğunu iddia ediyorsun—doğruyu söyle.” diyorlar. Aynı zamanda aracılar [kaçakçılar] hakkında da bilgi almaya çalışıyorlar¹²⁷.

Alexandroupolis polis müdürü Georgios Polyzoidis, Frontex’in taramaları yaptığını ve Yunanlı yetkililerin onların uyruk belirlemelerini kabul ettiğini vurguladı:

Taramalar Frontex tarafından yapılır, biz onların belirlemelerine uyarız. Ancak eğer ki göçmen, kimliği konusunda ısrar ederse bir başka tarama ve hatta bazen üçüncü bir taraman geçer. Taramaları sadece Frontex yapıyor. Taramalar iki aydan fazla sürmüyor¹²⁸.

Frontex uyruk belirlemelerinin bağlayıcı olmadığını ancak bu belirlemelerin Yunan hükûmetinin insanları sınır dışı etmeyi denediği zaman göz önünde bulundurabileceği “varsayımlar” olduğunu savundu. Arias Fernández’in de dediği gibi:

Tarama kesin değil. Birinin kesin olarak nereden geldiğini bilmenin tek yolu menşe ülkenin onaylamasıdır. Varsayımımıza dayanarak ülkelerden onaylamalarını ve iade almalarını bekleriz. Bizim tek yaptığımız şey şablonu sağlamak. Aynı zamanda Yunanlı görevlilerin de görüşmelerde bulunması gerekiyor. Göçmenlerin yaklaşık %80’ine ilişkin varsayımsal belirlemeler yapıyoruz ancak %20’sine ilişkin hiçbir varsayımımız olmuyor¹²⁹.

Bizim bir iş günü süresince, Tycheron’da gelişigüzel seçerek, katıldığımız görüşmelerde gördüğümüz üzere, uygulamada Yunanlı yetkililerin görüşmelerde bulunmaları gerekli değil ve uyruk belirlemelerini yapması için yalnızca Frontex’e dayanıyorlar. İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün gözlemlerine karşı çıkan bir mektupta, Frontex’ten Arias Fernández, “Yunanlı polis memurları taramaların ve sorgulama eylemlerinin çoğunda mevcuttu. Bu

¹²⁷ İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün Spiridon Daskaris röportajı, Feres, 29 Kasım 2010.

¹²⁸ İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün Giorgios Polyzoidis röportajı, 2 Aralık 2010.

¹²⁹ İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün Gil Arias Fernández röportajı, Orestiada, 1 Aralık 2010.

ancak Yunanlı polis memurlarının acil operasyonel ihtiyaçlar nedeniyle başka görevler yerine getirmek için çağrıldıklarında tarama/sorgulama odasını belirli bir süre için terk etmeleri nedeniyle birkaç defa oldu.”¹³⁰

¹³⁰ Frontex Başkan Yardımcısı Gil Arias Fernández’in İnsan Hakları İzleme Örgütü’ne mektubu, referans numarası 8534, 19 Mayıs 2011 (İnsan Hakları İzleme Örgütü’nde dosyalandı).

V. Frontex'in Göçmenlerin İnsanlık Dışı ve Onur Kırıcı Muameleye Maruz Kalmasındaki Sorumluluğu

1 Aralık 2009'da yürürlüğe giren Lizbon Anlaşması'yla Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı, tüm Avrupa Birliği ajansları üzerinde bağlayıcı yasa oldu¹³¹. Bu nedenle Frontex'in eylem yetkisi sınırsız değil, Şart'a bağlıdır. 18. Madde “sığınma hakkını” garanti altına alır ve 4. Madde “[K]imse işkence ya da insanlık dışı ve onur kırıcı muamele ya da cezaya maruz bırakılamaz” diye belirtir¹³². Aynı zamanda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 3. Maddesi aynı dili kullanarak, onur kırıcı ya da insanlık dışı muamele görmeme hakkını garanti eder.

Bu standartlar altında, Frontex'in Temel Haklar Stratejisi'nde de belirtildiği üzere, Frontex'in eylemlerinin Avrupa Birliği Adalet Divanı (CJEU) tarafından temel hak normlarına bağlılığı gözden geçirilebilir¹³³.

İnsan Hakları İzleme Örgütü, Frontex'in, göçmenleri, koşulların Avrupa ve insan hakları standartlarını ihlal eden Yunan gözetli tesislerinde gözetli altına alınmasında Yunanlı yetkililerle işbirliği yapmasının, bireylerin insanlık dışı ve onur kırıcı muameleye maruz kalmasının mutlak yasağına saygı duyma sorumluluklarını yerine getirmediğine inanır.

Bu bölümde, Frontex'in insanlık dışı ve onur kırıcı muamele yasağını ihlâlini, Frontex eylemlerinin halihazırda tartışıldığı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) M.S.S Belçika ve Yunanistan'a karşı davası kararındaki noktalar ile kıyaslayarak analiz ettik. Bu davada mahkeme, Belçika'nın Afgan sığınmacıyı Yunanistan'a transfer ederek, bu yasağı ihlâl ettiğine hükmetmiştir¹³⁴.

Göçmenlerin Bilinen Kötü Gözetli Koşullarına Nakledilmesi

Daha önce de söz edildiği üzere M.S.S Belçika ve Yunanistan'a karşı davasında, AİHM Yunanistan'daki gözetli koşullarının, AİHS'nin “Hiç kimse işkenceye, insanlık dışı veya

¹³¹ Avrupa Birliği Anlaşmasını değiştiren Lizbon Anlaşması ve Avrupa Topluluğu'nu kuran anlaşma, 13 Aralık 2007 <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2007:306:SOM:EN:HTML>; Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı, 2000/C 364/01, 18 Aralık 2000, http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf (erişim 13 Nisan 2011), Madde 6, para. 1.

¹³² A.g.e.

¹³³ Frontex, “Frontex Temel Haklar Stratejisi,” 31 Mart 2011, para. 7.

¹³⁴ Frontex “Temel Haklar Stratejisi”nde AİHM insan hakları içtihadını faaliyetlerinde uyguladığını özel olarak duyurdu, A.g.e.

onur kırıcı muameleye veya cezaya tabi tutulamaz” diyen 3. maddesini ihlal ettiğine karar verdi¹³⁵. Mahkemenin hükümlerinden biri bilhassa önem taşır. Yunanistan’daki gözetli ve yaşam koşullarını detaylıca tanımladıktan sonra Mahkeme şu sonuca vardı:

Bu sonuçlara ve sınırdışı etme durumunda Sözleşme’nin 3. Maddesi’nde devletlere düşen yükümlülükler dayanarak, Mahkeme başvuru sahibini Yunanistan’a nakleden Belçikalı yetkililerin, bilinçli olarak onur kırıcı muameleye eşit olan gözetli ve yaşam koşullarına maruz bıraktığını düşünmektedir. Böylece Sözleşme’nin 3. Maddesi ihlâl edilmiştir¹³⁶.

Mahkemenin içtihadı insanlık dışı ve onur kırıcı muamele yasağından taviz verilemeyeceğini pekiştirmiştir¹³⁷. Temmuz 2010’da Gäfgen Almanya davasında mahkeme bu mutlak yasağı açıkça belirtmiştir:

Sözleşme’nin 3. Maddesi demokratik toplumların en temel değerlerinden birini yüceltmektedir. Sözleşme’nin birçok asli bendinin aksine, 3. Madde’nin hiçbir istisna ve ayrıcalık sağlayan hükmü yoktur... ulusal güvenliği tehdit eden acil toplumsal olaylarda dahi¹³⁸.

Frontex, Yunanistan’daki göçmen gözetli merkezlerinde olanlara ilişkin mesuliyetini, bu gözetli merkezinde yetkisi olmadığı gerekçesiyle reddetse de, İnsan Hakları İzleme Örgütü, yükümlülüğün olmasının temelini yetki olmadığını öne sürmektedir. Gözetli merkezlerdeki kişilerin kötü muameleye maruz bırakılmasına yol açan etkinliklere katılarak, işbirliği yapması göz önüne alındığında, Frontex’in ihlallerin yaşandığı gözetli merkezlerine müdahale edecek yetkisinin olmayışı, yükümlülük ve sorumluluklarından ibra edilmesini sağlamaz.

¹³⁵ İnsan Hakları İzleme Örgütü, AB Sözleşme’yi henüz kabul etmediği için Frontex’in AİHM’e bağlı olmadığını göz önüne aldı. Fakat AİHM’in yürüttüğü M.S.S. v. Belçika ve Yunanistan davasında yine de insanlık dışı ve onur kırıcı muameleye maruz kalan kişinin korunması gerekliliğinin sadece AİHM’de değil, Frontex’in bağlı olduğu anlaşmada da görülür.

¹³⁶ AİHM, M.S.S. v. Belçika ve Yunanistan, para. 367-368.

¹³⁷ Bkz AİHM Selmouni v. Fransa, no. 25803/94, AİHM 1999-V <http://www.unhcr.org/refworld/country,,AİHM,,MAR,456d621e2,3ae6b70210,o.html> (erişim 4 Nisan 2011). Mahkeme, terörle ve organize suçla mücadele gibi en zor koşullarda bile Sözleşme’nin insanlık dışı ya da onur kırıcı muamele ve cezaları yasakladığını doğruladı. (ayrıca bkz AİHM Chahal v. Birleşik Krallık, 15 Kasım 1996, Yargı ve Hüküm Raporları 1996-V, <http://www.unhcr.org/refworld/country,,AİHM,,IND,,3ae6b69920,o.html>, (erişim 4 Nisan 2011)).

¹³⁸ AİHM, Gäfgen v. Almanya, no. 22978/05, 1 Temmuz 2010, <http://www.bailii.org/eu/cases/ECHR/2010/759.html>, (erişim 4 Nisan 2011).

AlHM'nin açıkça belirttiği üzere, gözaltına alan ülkedeki insan hakları durumu ve yasaklanan muamelenin yaşanıp, yaşanmayacağına dair bir değerlendirme yapılması gereklidir ve gönderen taraf, bu eyleminden, AlHS'den doğan yükümlülükleri gereğince, “yapılan eylemin, bireyin yasaklanan kötü muameleye maruz kalması riskine doğrudan etkide bulunacak sebepler doğurması nedeniyle” sorumlu tutulacaktır¹³⁹

M.S.S Belçika ve Yunanistan'a karşı davasında mahkeme, insalık dışı ve onur kırıcı muamele yasağının ihlalinin iki bileşeni olduğunu vurgulamaktadır: 1) bir bireyin insalık dışı ve onur kırıcı muameleye maruz kalmasına katkı sağlayan bir eylemde bulunmak; ve 2) söz konusu eylemin öyle bir sonucu olacağı bilgisine sahip olmak. Her iki bileşen de böylesi bir ihlalin oluşması için gereklidir. Bunlardan hiçbirisi tek başına yeterli değildir.

Frontex, RABIT 2010 operasyonu sırasında sürekli ve defalarca, göçmenleri ve mültecileri Evros'taki gözetim tesislerinde insalık dışı ve onur kırıcı muameleye maruz bırakacak eylemlerde bulundu. En dikkat çeken, koşulların insalık dışı ve onur kırıcı olduğunu bildikleri tesislerde tutulacak göçmenleri yakaladıkları, bu Frontex devriye görevlerinde yer aldıklarında gerçekleşti. RABIT operasyonu sırasında yaklaşık 12.000 göçmen yakalandı ve Yunan tesislerine nakledildi¹⁴⁰. Elbette Frontex tarafından konuşlandırılan muhafızlar tüm bu göçmenleri yakalayıp, nakletmedi ancak ajans doğrudan ya da dolaylı olarak göçmenlerin yakalanmasında ve gözetim merkezlerine nakledilmesinde, dolayısıyla insalık dışı ve onur kırıcı şartlarda gözetim altına alınmalarında rol oynadı.

Bu raporda belgelendiği gibi, göçmenlerin yakalanması ve Yunan gözetimine nakilleri sırasında, Frontex personeli, göçmenlerin gözetiminde tutulacağı gözetim tesislerindeki şartların neler olduğunu biliyorlardı ya da bilmeliydiler.

Frontex, RABIT operasyonu başlamadan önce, standartların altındaki koşullara da tanıklık eden bir misyon gönderdi ve Yunan hükûmetine gönderdiği mektupta, bir kez daha insalık dışı ve onur kırıcı koşulların farkında olduğunu açıkça gösterdi¹⁴¹. Bilgisi olduğu hakkında hiçbir şüpheye mahal bırakmayan Frontex, 29 Mart 2011 tarihinde İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne şöyle yazdı:

¹³⁹ Mamatkulov ve Askarov v. Türkiye [GC], no. 46827/99 ve 46951/99, § 67, AlHM 2005-I.

¹⁴⁰ Frontex'in İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne mektubu, 29 Mart 2011.

¹⁴¹ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Wahlström ve çalışanlarıyla röportajı, Piraeus, 15 Şubat 2011.

Frontex personeli Ekim 2010'dan beri devam eden JO Poseidon 2010 Kara ve Attica 2010 projeleri kapsamında sürekli olarak Evros bölgesinde bulunmaktaydı. Operasyonel raporlama sistemleri ve düzenli ziyaretler sayesinde, Frontex yönetimi, gözaltı tesislerindeki zor koşulların bilincindeydi.¹⁴²

Frontex'in "zor koşulların" bilincinde olmasına rağmen, Yunanistan'la işbirliği yaparak, bireylerin insanlık dışı ve onur kırıcı muameleye maruz bırakması, ancak insanlık dışı ve onur kırıcı muamele yasağına saygı duymayı gerektiren yasal sorumluluğun ihlali olarak görülebilir.

Der Spiegel dergisindeki bir makaleye göre, RABİT konuşlandırmasının bir parçası olarak Evros'a atanan Alman polis memurları, göçmenlere yönelik sert muameleyi eleştirdi. Makale, polis memurlarının zorla, kimi zaman silah zoruyla, mayın tarlalarına yönelttilen göçmenler gördüklerini belirtiyorlardı. Alman görevlilerin söylediklerine göre, yakalanmalarının ardından insanlar koltuk ve pencereleri olmayan kamyonetlerle, "kesinlikle aşağılayıcı" koşullardaki gözaltı merkezlerine naklediliyorlardı¹⁴³. Makalede "Bu gibi metod ve uygulamalar Alman hukukunu ihlal ettiği için, yetkili memur, Alman görevlilerinin, bundan sonra, belirli görevlerde yer almamasını emrettiği" belirtiliyor¹⁴⁴.

Der Spiegel, Alman Federal İçişleri Bakanlığı sözcüsünden alıntı yaparak, şöyle diyor; "Almanya gelişmeleri kaygı ile izlemekte ve hâlihazırda Yunanistan'dan mültecilerin durumunu iyileştirmesini talep etmiş bulunmaktadır."¹⁴⁵ Frontex'le Piraeus ofisindeki toplantımızda, rapora ilişkin cevaplarını sorduk ve makalenin yanıltıcı olduğunu iddia ettiler. Toplantıda bulunan Frontex yetkilisi Gerald Baumkirchner yanıtladı:

Çalışma stillerinin aynı olmasını beklemiyoruz. Onlar [Alman "misafir görevliler"] gördüklerini, ülkelerindeki durum ile kıyaslıyorlar... Ancak

¹⁴² Frontex'in İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne mektubu, 29 Mart 2011.

¹⁴³ "Griechenland-Türkei: Grenzpolizisten jagen Flüchtlinge in Minefeld," Der Spiegel, December 11, 2010, <http://www.spiegel.de/politik/ausland/o,1518,734123,00.html> (erişim 14 Nisan 2011) Der Spiegel'in İnsan Hakları İzleme Örgütü makalesinin çevirisi; ayrıca bkz "Medya: Alman memurlar Yunanistan'ın göçmenlere yaptığı muameleyi eleştiriyor," 11 Aralık 2010, http://www.monstersandcritics.com/news/europe/news/article_1604981.php/Media-German-officers-criticize-Greek-treatment-of-migrants (erişim 14 Nisan 2011).

¹⁴⁴ A.g.e.

¹⁴⁵ A.g.e.

insan hakları ihlallerine ilişkin diğer konularda, bunlara müsamaha gösterilmeyeceğini açıkça beyan ettik.¹⁴⁶

Bizimle görüşen üç Frontex yetkilisine ön sonuçları sunduğumuzda, Yunanistan'daki gözetli koşullarıyla ilgili endişelerini dile getirdiler ve bu sorunlarla ilgili endişelerini Yunanlı yetkililere ilettiklerini açıkladılar¹⁴⁷. Ayrıca Ofis başkanı Kari Wahlström, yetkilerinin, yapmak isteseler de, daha fazlasını yapmalarına müsaade etmediğini açıkladı.

Frontex'in en yaygın ve tutarlı argümanı olan gözetli işlemlerinin yetkisi dışında kalıyor olması, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne gönderilen Mayıs 2011 tarihli mektupta da yinelenmiştir¹⁴⁸. Frontex'in göçmenlerin insan hakları ihlallerine maruz kalmalarına ilişkin herhangi bir sorumluluk üstlenmeyi reddetmesi ve hem saha hem de üst düzey yetkililerinin, eylemlerinin doğrudan sonuçlar hakkında tamamen bilinçli oluşu, temel hak ve özgürlüklere saygının kurum operasyonlarının temel ilkelerinden olduğuna ilişkin olumlu beyanları ile tutarlı değildir.

Kurumsal seviyede, Frontex operasyonlarının planlanmasında dikkate değer bir içe kapanıklık mevcuttur ve bu nedenle, tıpkı geçici RABİT konuşlandırması'nın Yunanistan sınırında uzun süreli ortak operasyona geçişi gibi, operasyonların ajans tarafından duyurulan "Temel Haklar Stratejisi" ile uyumlu olup olmadığı dikkate alınmalıdır¹⁴⁹. Eğer Frontex, eylemlerinin hali hazırda aşırı kalabalık olan gözetli merkezlerini daha da kalabalıklaştıracığını ve bu gözetli tesislerinin asgari standartları taşımadığını tespit ederse, insan hakları ihlalleri "risk"inin çok yüksek olduğuna hükmetmelidir.

Sonuç olarak, Frontex'in RABİT konuşlandırması sırasındaki faaliyetleri, Yunanistan'daki göçmenlerin gözetli merkezlerinde gözetline alınmasını kolaylaştırarak, insanlık dışı ve onur kırıcı muamele yaşağını ihlal etmiştir. Bu gibi tüm faaliyetler, onur kırıcı muamele yaşağı kesin olarak güvence altına alınmadığı sürece, derhal askıya alınmalıdır.

¹⁴⁶ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Gerald Baumkirchner röportajı, Pireaus, 15 Şubat 2011.

¹⁴⁷ İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Kari Wahlström ve çalışanlarıyla röportajı, Pireaus, 15 Şubat 2011.

¹⁴⁸ Frontex Başkan Yardımcısı Arias Fernández'in İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne mektubu, 19 Mayıs 2011.

¹⁴⁹ Frontex, "Frontex Temel Haklar Stratejisi," 31 Mart 2011

http://www.frontex.europa.eu/newsroom/news_releases/art105.html (erişim 14 Nisan 2011).

Yunanistan'da RONTEx Etkinliğinin Askıya Alınmasının Sonuçları

İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Yunanistan göçmen gözaltı merkezlerine destek veren eylemlerini askıya alması çağrısına karşılık Frontex genel müdür yardımcısı Arias Fernndez şu cevabı verdi:

Eğer şartlar gerçekten bir aciliyeti ifade ediyorsa, bir üye devletin RABIT operasyonu talebine cevap vermek Frontex'in yasal sorumluluğudur. Yunanistan'ın durumunda olduğu gibi -ve hayır demek sorumsuzluk olurdu. Eğer Frontex HRW tarafından tavsiye edilen eylem planını takip etseydi ve Yunanistan'ı krizle ilgilenmesi için kendi haline bıraksaydı, bu, duruma nasıl yardımcı olurdu? Göçmenler daha iyi şartlarda olur muydu? Ya da HRW sınır kontrollerini basitçe kaldırmayı ve Yunanistan aracılığıyla Schengen bölgesine düzensizce girmek isteyenlere müsaade edilmesini mi öneriyor?¹⁵⁰

Şartlar gerçekten bir aciliyeti ifade ediyorsa bir üye devletin RABIT operasyonu talebine cevap vermek Frontex'in yasal sorumluluğu olsa da, cevap “her şeye rağmen” olmamalıdır. Cevap, gerek AB Şartı gerekse de AİHS'de yer alan temel hakların bağlayıcı yükümlölükleriyle uyumlu ve saygılı olmalıdır. Bu nedenle Frontex işkence ve insanlık dışı ve onur kırıcı muamelenin mutlak yasağını ihlal eden eylemlere hukuken katılamaz.

AİHM'nin birçok durumda yinelediği gibi, hiçbir koşulda, mağdurun hiçbir davranışı (yasadışı sınır geçme gibi) veya “ulusun güvenliğini tehdit eden” bir acil durum (göçmen acil durumu bu türde bir tehdit hiç değildir) insanlık dışı ve onur kırıcı muameleyi meşru kılmaz. Yunanistan gözaltı merkezlerinin kötü koşullarında kalan göçmenler için, Frontex devriyeleri ya da tek başına hareket eden Yunan sınır muhafızları tarafından yakalanmalarının bir farkı yoktur. “Misafir” sınır muhafızlarının varlığı, Yunan görevliler tarafından hukuka aykırı geri gönderme ya da gözaltındakilere fiziksel şiddet uygulanması gibi diğer yasa dışı uygulamaları engellediyse, izleme faaliyeti, göçmenlerin yakalamasına ve insanlık dışı koşullara nakillerine destek olunmadan da yürütülebilirdi.

Frontex ve katılımcı devletler Yunanistan'ın RABIT konuşlandırması talebi esnasında diğer seçeneklerini de araştırmalıydı. Örneğin İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün zamanında Frontex'e önerdiği gibi düzensiz göçmenleri, Yunanistan'ın gözaltı koşullarının daha kabul

¹⁵⁰ İnsan hakları İzleme Örgütü, 19 Mayıs 2011, s. 2 İnsan Hakları İzleme Örgütü'yle dosyalandı.

edilebilir olduğu Samos adası gibi bölgeleri de dâhil olmak üzere, koşulların AB standartlarına uygun olduğu, Schengen bölgesinin başka bir yerinde gözültünde tutmayı düşünebilirlerdi¹⁵¹.

Alternatif olarak, Frontex devriyelerinin konuşlandırılması, AB ve Yunanistan'ın gözültündeki hiçbir göçmenin insanlık dışı ve onur kırıcı koşullarda tutulmaması için gerekli önlemleri alması konuşuluna bağlanabilirdi. İnsan Hakları İzleme Örgütü bunlar veya herhangi başka bir seçeneğin üzerinde düşünöldüğüne ilişkin dahi hiçbir kanıt görmemektedir. Göröldüğü üzere gerçekten de Frontex konuşlandırmasına karar verilmeden önce ne Frontex ne de katılımcı devletler Yunanistan'ın -göçmenlere muameleye ve sığınmaya erişime ilişkin- en temel insan hakları yükümlölüklerini dahi yerine getirmesini şart koşmamıştır. İnsan Hakları İzleme Örgütü, Frontex ve katılımcı devletlerden, derhal, sadece daha fazla göçmenin insanlık dışı gözültü koşullarında tutulmasına neden olan mevcut yardımlarının alternatiflerini ele almalarını talep eder.

¹⁵¹ “Sisam ve Sakız Adaları'ndaki göçmen gözültü birimlerinin toplam 400 kişilik kapasitelerinin bu zamanlarda boş olduğuna dikkatinizi çekmek isteriz. Bu nedenle Evros bölgesindeki göçmenlerin bir an önce Ege Adaları'na transferini başlatmak için Yunan yetkilileri aramaya karar verdik. Teklifimizin gerçekçi ve yapılabilir olduğuna ve birçok göçmenin umutsuz durumunu iyileştirebileceğimize inanıyoruz. Ayrıca sizleri en öncelikli durum olan göçmenlerin transferlerinin başlatılması için Yunan otoritelerine baskı yapmaya çağırıyoruz.” İnsan Hakları İzleme Örgütü kıdemli araştırmacısı Simone Troller'ın Frontex Başkan Yardımcısı Gil Arias Fernandez'e gönderdiği e-postadan, 7 Aralık 2010, İnsan hakları İzleme Örgütü ile dosyalandı.

VI. AB Sorumluluklarının Dağılımı

Üye Devlet Sorumluluğu

Katılımcı devletler, Frontex'in RABIT 2010 görevinde konuşlandırılan sınır muhafızlarının hareket komutasında yer almasa dahi, Yunanistan'la işbirlikleri sonucu oluşan insan hakları ihlallerinden sorumludurlar. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) pek çok dosyada ortaya koyduğu üzere, uluslararası organizasyonun insan hakları normlarına bağlılık yükümlülüğü, devlet güçlerinin uluslararası organizasyonlara yetki devri sınırını oluşturur. Bu nedenle, katılımcı devlet temsilcileri bilinçli olarak göçmenleri insanlık dışı ve onur kırıcı muamele görecekları bir yere transfer ettiklerinde, bu ülkeler de uluslararası yükümlülüklerin ihlalinden mesuldürler.

M.S.S - Belçika ve Yunanistan davasından önce, Dublin II Anlaşması çerçevesinde, Yunanistan'a göçmen transferini durduran çoğu AB üye ülkesi ve diğer katılımcı devletler, bir AB ajansı himayesinde konuşlandırılan kendi sınır muhafızlarının hareketlerini görmezden gelmemelidir¹⁵². Bu RABIT sınır muhafızları, kendi ülkelerini temsilen hareket ettiklerini belirten ulusal üniformalarını giymektedirler. Katılımcı devletler, gözaltındaki bireylere yönelik insanlık dışı ve onur kırıcı muameleye iştirak etmemek için, RABIT görevlerine ve benzeri operasyonlara gelecekte katılmak için gözaltındakilerin kötü muameleye maruz kalacağı etkinliklerde işbirliği yapmama şartı getirmelidirler.

Frontex ve Yunan Sorumluluğu

FRA, Yunanistan'ın Evros'taki acil koruma konusundaki başarısızlığını ele alan analizinde "Yunan devletindeki göç sorumluluklarının bölünmüşlüğü" olarak adlandırdığı bazı ayrıntılara giriyor¹⁵³. Ajans koordinasyon eksikliği ve çeşitli kamu birimleri arasındaki iş bölümünün açık olmaması gibi bir takım önemli saptamalarda bulunuyor. Ancak sorumlulukların bölünmüşlüğü sadece ulusal Yunan mercileri ile sınırlı değildir. Buna aynı zamanda ulusal ve uluslararası aktörler arasındaki iş bölümü de dâhil edilebilir.

¹⁵² AİHM'deki emsal kararın önemi ve ulusal yetkililerin Sözleşme haklarını ve içtihadını hesaba katması üzerine, bkz Alec Stone Sweet ve Helen Keller, "Ulusal Yasal Düzenlemelerde AİHM Kabulü", Keller ve Stone Sweet, edit, Bir Haklar Avrupası (Oxford, 2008), s. 14.

¹⁵³ THA raporu, s. 14.

Geleneksel olarak egemen devletlerin öncelikli sorumluluğu insan haklarını garanti altına almaktır. Öte yandan Frontex yalnızca uygulamaya odaklanmıştır. 2010 RABIT görevi sırasında bu AB birimi, tek sorumluluğu koruma olduğu iddia edilen ancak koruma sağlama yükümlülüğünü yerine getirmeyen egemen Yunan otoritesi ile yan yana hareket etmiştir. Bu nedenle göçmen ve mülteciler, keyfi uygulamalara karşı çareler sağlayan insan hakları ve mülteci haklarının koruması olmadan ve Frontex'in de katılımı ile artan uygulama engelleri ile karşılaşmışlardır.

İnsan Hakları İzleme Örgütü, Frontex, Yunanistan ve diğer yerlerde faaliyet gösterdiği sürece, böylesi dengesiz ve sorumsuz durumların, göçmenler, sığınmacılar ve mülteciler için sürdürülemez ve tehlikeli olduğuna inanmaktadır¹⁵⁴.

¹⁵⁴ Uluslararası yürütme birimlerindeki sorumluluk mekanizmalarının idari kararlar almasının önemi üzerine, bkz Benedict Kingsbury, Nico Krisch ve Richard B. Stewart, "Küresel İdare Hukukun Önemi," Uluslararası Hukuk ve Adalet Enstitüsü (2005), <http://www.iilj.org/GAL/documents/TheEmergenceofGlobalAdministrativeLaw.pdf> (erişim 14 Nisan 2011).

Tavsiyeler

Avrupa Komisyonu, Avrupa Parlamentosu, Avrupa Birliği Konseyi'ne

- Göçmenlerin ve sığınmacıların insanlık dışı ve onur kırıcı gözaltı koşullarına maruz bırakılmaması yükümlülüğünün daha açık hale getirilmesi ve böylece güçlendirilmesi için Frontex düzenlemeleri değiştirilmelidir.
- Temel Haklar Yetkilisi'nin Frontex'i ve Frontex'in icra direktörünü, Şart'ın ısrarlı ve ciddi ihlallerinde ve/veya üye devletlerin ve onların temsilcilerinin, Frontex operasyonları sırasında, Şart'ı ısrarla ihlal etmelerini durdurmakta başarısız olması durumunda, soruşturma yapılması istemiyle Komisyona sevk edebilmesi için Frontex Tüzüğü madde 26a'da gerekli değişiklikler yapılmalıdır.
- Frontex'e; "ortak operasyonlar" ve RABIT konuşlandırmaları da dahil olmak üzere, gelecekteki operasyonlara katılmadan önce, öncelikli olarak bir insan hakları değerlendirmesi yapma; operasyonlar sırasında insan hakları ihlallerini bildirecek bir mekanizma oluşturma ve her operasyonun bitişinde mecburi insan hakları denetimi yapma zorunluluğu getirilmelidir.
- Frontex operasyonları sırasındaki insan hakları ihlallerini araştıracak ve raporlayacak bir mekanizma oluşturulmalıdır.
- Frontex'in Evros Bölgesindeki RABIT konuşlandırması ve halen devam eden Poseidon kara operasyonundaki faaliyetlerinde Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı'ndan doğan yükümlülüklere uyulup uyulmadığı saptanmalıdır.

Katılımcı Avrupalı Devletlere

- Bağlayıcı uluslararası insan hakları standartlarına uymakta başarısız olan Frontex operasyonlarına katılım durdurulmalıdır.
- Frontex görevlerinde konuşlandırılan sınır muhafızları, uluslararası hukuktan doğan yükümlülüklere uygun görevlendirilmelidir. Sınır muhafızları, gözaltındaki bireylerin nakil ve muamelelerine ilişkin tüm kural ve standartlar için eğitilmeli ve bilgilendirilmelidir.

- Avrupa Sınır Koruma Ekiplerine katılan üye devletlerin sınır muhafızları tarafından yapılan hak ihlalleri için kendiliğinden bildirimlerini kolaylaştırmak adına, Frontex dahilinde isimsiz ihbarcı koruma sistemi oluşturulmalıdır.
- Evsahibi AB devletinin ve -geçerli olduğu durumlarda- operasyonlarda yer alacak AB dışı komşu ülkelerin insan hakları sicilini bağımsız bir değerlendirmeye tabii tutmadan, Frontex ya da diğer göç kontrol hareketlerine katılmamalıdır.

Frontex Yönetim Kurulu'na

Operasyonların İnsan Hakları Yükümlülüklerine Uygun Olduğuna Güvence Verilmesi

- Gözaltındaki göçmenler Yunanistan'da (ya da Yunanistan dışında) Avrupa Birliği ve uluslararası standartları taşıyan tesislere transfer edilene ya da Evros bölgesinde hali hazırda göçmenlerin gözaltında tutulduğu koşullar iyileştirilene ve Avrupa ile uluslararası standartları ihlal etmeyene kadar, AB sınır muhafızlarının Yunanistan'da konuşlandırılması durdurulmalıdır.

Hesap Verebilirlik

- Gelecekteki Frontex konuşlandırmalarında kullanılacak sınır muhafızları için, gözaltındakilerin kötü muameleye maruz kalması da dahil olmak üzere, bir insan hakları ihlali ile karşı karşıya kaldıklarında yada gözlemlediklerinde nasıl hareket etmeleri gerektiğini belirten raporlama kılavuzları düzenlenmelidir.
- Frontex devriyeleri tarafından gözaltına alınan göçmenlerin ne kadarının insanlık dışı ve onur kırıcı koşullardaki gözaltı merkezlerine transfer edildiği ve transfer edilenlere ne olduğu araştırılmalıdır.
- Yunanlı yetkililere müdahale edilmeli ve misafir muhafızlar tarafından yakalanan göçmenlerin, Avrupa ve uluslararası standartlara uygun gözaltı merkezlerine transfer edilip edilmediği izlenmelidir.

Risk Analizi

- Müşterek harekatlara katılmadan veya RABIT güçlerini konuşlandırmadan önce insan hakları ihlallerinin ortaya çıkabileceğine ilişkin kapsamlı risk analizleri yapılmalıdır. Bu değerlendirmeler, gerek sivil gerekse de devlet tarafından yapılmış bağımsız değerlendirmeleri de göz önünde bulundurmalıdır.

- İstişare Forumu'na danışılarak, tanımlanan riskleri azaltmak adına bir eylem planı oluşturulmalıdır.
- Eğer risk değerlendirmeleri, operasyonun göçmenleri insan hakları ihlallerine maruz bırakacağını gösteriyorsa ve bu riskler bertaraf edilemiyorsa, operasyonlardan vazgeçilmelidir.

İnsan Hakları Eğitimi

- FRA ve BMMYK ile işbirliği içerisinde, geçici görevlilere geri göndermeme ilkesi ve asgari gözaltı koşulları üzerine insan hakları eğitimi sağlanmalıdır. Geçici görevliler, mülteci ve sığınmacıları geri göndermeme ve göçmenleri hiçbir koşul altında insanlık dışı ve onur kırıcı gözaltı koşullarına maruz bırakmama hususlarında uyarılmalıdırlar.

Yunanistan'a

İnsan Hakları İzleme Örgütü Yunanistan'daki sığınma ve göç uygulama sisteminin geliştirilmesi adına, farklı üç temel raporda kapsamlı ve detaylı tavsiyelerde bulunmuştur. İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün Yunanistan'a tavsiyelerinden bu raporla en çok ilişkin olanları:

- Yakın zamanda kabul edilen sığınma reform paketi, mümkün olduğu kadar bütün olarak ve ivedilikle uygulanmalıdır.
- Sınırdaki ve sınır bölgesinde sığınma prosedürüne erişim güvence altına alınmalıdır.
- Alternatif tesisler ve uygulamalar kullanarak gözaltı merkezlerindeki aşırı kalabalık mümkün olduğunca giderilmelidir.
- Gözaltı koşulları derhal iyileştirilmeli ve sığınmacılar ile çocuklar gibi hassas grup üyeleri için derhal açık kabul merkezleri oluşturulmalıdır.
- Refakatsiz çocuklar ve diğer korunmasız gruplar için koruma ve güvenli barınma sağlanmalıdır.
- Yetkilerini kötüye kullanan polis ve sahil güvenlik memurları hakkında kovuşturma yapılmalıdır.

Temel Haklar Ajansı'na

- Frontex ile yapılan İşbirliği Anlaşması'nın içeriğinin, açıkça göçmenlerin insanlık dışı ve onur kırıcı muameleden korunmasını da dahil olmak üzere insan haklarını kapsadığı belirginleştirilmelidir.
- İşbirliği Anlaşması'nın FRA'ya, sadece talep üzerine, Frontex Ortak Operasyonlarına katılım izni veren 3. maddesinin değiştirilmesi talep edilmelidir.

Avrupa İltica Destek Ofisi'ne (EASO)

- Özellikle Evros Bölgesi'nde (EASO yetkilendirmesinin 6.maddesi uyarınca) görevlendirilmiş Yunan personel için tasarlanan sığınma prosedürleri eğitimini geliştirilmelidir.
- Evros Bölgesinde ve Yunan adalarında gözetiminde bulunan göçmenlerin sığınmaya erişimini arttırmak için atılacak adımların yanı sıra, Frontex görevlilerinin uyruk belirleme görüşmelerini yaptığı yerlerde, eğitilmiş iltica memurlarının sığınmacılarla görüşme yapabilmesinin sağlanması için çalışılmalıdır.
- Gözetimindeki göçmenlerin maruz kaldığı insanlık dışı ve onur kırıcı muamelelerin, Yunanistan'daki sığınma prosedürüne erişimi üzerine etkileri belirlenmelidir.
- Yunanistan'daki gözetim merkezlerinde, Yunanistan ya da Frontex görevlileri tarafından sığınmacılara yapılan her türlü hak ihlali kamuya açık bir şekilde raporlanmalıdır.

Teşekkür

İnsan Hakları İzleme Örgütü, Bernstein araştırmacısı Itamar Mann, bu raporu araştırdı ve kaleme aldı. Mülteci Program Direktörü Bill Frelick düzenledi. Çocuk Hakları Bölümü kıdemli araştırmacısı Simone Troller da raporu araştırdı ve düzenledi. Avrupa ve Orta Asya bölümü direktör yardımcısı Benjamin Ward, Avrupa ve Orta Asya bölümü kıdemli araştırmacısı Judith Sunderland, üst düzey hukuk danışmanı Aisling Reidy ve Program Müdür Yardımcısı Tom Porteous raporu gözden geçirdi. Mülteci Programı'ndan Valerie Kirkpatrick ve Carlos Torres ilaveten editoryal destek sağladılar. Program Ofisi'nden Grace Choi yapım desteği sağladı.

Frontex'e bizimle görüşme, bulgularımıza yorum yapma, ilgili konularda bizimle haberleşme konusundaki istekliliği; Yunan Vatandaş Koruma Bakanlığı'na bize gözetli merkezlerine erişim verme isteği için müteşekkirimiz.

Ayrıca bize destek veren BM Mülteciler Yüksek Komiserliği Atina ofisine ve Göçmenler ve Mültecilerin Hakları için Avukatlar Grubu'na (özellikle araştırmada olduğu kadar tercümede de yardımcı olan Giota Massouridou'ya), Mülteciler için Yunan Konseyi'ne, İnsan Hakları için Helen Hareketi'ne, Sınır Tanımayan Doktorlar'a (Yunanistan), Mülteci-Der'e (Türkiye) ve isminin belirtilmesini istemeyen diğerleri de dahil olmak üzere, bize yardımcı olan Yunanistan ve Türkiye'deki STK'lara da teşekkür ederiz. Son olarak, çoğunlukla bizimle konuşmalarının olası sonuçlarından doğabilecek korkuları ifade etmelerine rağmen gözetiminde, dışarıda ve konaklama merkezlerinde bizimle konuşan tüm mülteci, sığınmacı ve göçmenlere teşekkür ederiz.

Bu rapor Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi tarafından İngilizceden Türkçeye tercüme edilmiştir. Tercüme yapan Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi gönüllülerine ve raporun Türkçe editörlüğünü yapan Av. Orçun Ulusoy'a teşekkürlerimizi sunarız.

AB'nin Kirli Elleri

Frontex'in Yunanistan'da Gözaltındaki Göçmenlere Yönelik Kötü Muameleye İştiraki

Kasım 2010'da, Avrupa Birliği (AB) dış sınırların yönetimi için operasyonel işbirliği ajansı, Frontex, Evros (Meriç) Nehri boyunca uzanan Türkiye sınırlarını denetlemeye destek olmak üzere, Yunanistan'a insan gücü ve malzeme desteği sağlamaya başladı. Bu rapor, göçmenlerin, sınır devriyeleri tarafından gözaltına alınarak, Yunanistan'ın kuzeydoğu bölgesinde yer alan, aşırı kalabalık göçmen gözaltı merkezlerinde insanlık dışı ve onur kırıcı koşullara maruz kalmalarında Frontex'in iştiraki ve sorumluluğunu incelemektedir.

Frontex, hızlı sınır müdahale ekibinin (RABIT) bir parçası olarak, katılımcı Avrupa devletleri tarafından sağlanan bir havuzdan seçilen 175 sınır muhafızını konuşlandırdı. Bu raporda incelenen dört aylık dönem boyunca RABIT devriyeleri düzenli olarak göçmenleri yakalayıp, kimi zaman Frontex tarafından sağlanan otobüslerle, gözaltı merkezlerine naklettiler.

RABIT görevlendirmesi esnasında, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) M.S.S. vs Belçika ve Yunanistan kararında mahkeme, Yunanistan'da bulunan göçmen gözaltı merkezlerindeki şartların insanlık dışı ve onur kırıcı olduğunu bulguladı ve aynı zamanda Belçika'nın da, bir Afgan sığınmacıyı, Yunanistan'a transfer ederek, bilinçli olarak insanlık dışı ve onur kırıcı muameleye maruz bırakması nedeniyle, insan haklarına ilişkin yükümlülüklerini ihlal ettiği sonucuna vardı.

Frontex ayrıca, RABIT operasyonu sırasında, göçmenlerin, İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından benzer insanlık dışı ve onur kırıcı şartlara sahip olduğu belgelenen Yunanistan'daki diğer gözaltı merkezlerine nakline de yardımcı oldu. İnsan Hakları İzleme Örgütü, Frontex'in de bilinçli olarak, göçmenleri, insan hakları hukuku açısından kesin bir şekilde yasaklanan muameleye maruz bıraktığını düşünmektedir.

Bu rapor, Frontex'in, sınır müdahale operasyonlarında derhal harekete geçerek, yakalanan göçmenlerin, Yunanistan'ın diğer bölgelerindeki gerekli insan hakları standartlarını karşılayan tesislere transferlerini sağlayarak veya AB'nin diğer bölgelerinde uluslararası ve AB standartlarına haiz gözaltı alanları oluşturarak, makul koşullarda tutulmalarının sağlanmasını savunmaktadır.

2010 Kasım ayından bu yana, AB'nin sınır ajansı Frontex, diğer Avrupa ülkelerinden gelen "misafir memurların" katılımıyla, kara sınırlarının devriyesinde Yunanistan'a destek vermekte. Devriyeler tarafından yakalanan göçmenler, şartların insanlık dışı ve onur kırıcı olarak nitelendirilecek derecede kötü olduğu Yunanistan'daki gözaltı merkezlerine nakledilmektedir.

© 2011 Associated Press

